

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLMOUCI

KATEDRA SLAVISTIKY

KONCEPT ŽENY V RUSKÉ FRAZEOLOGII A LEXIKU

Concept of woman in Russian phraseology and lexis

Концепция женщины в русской фразеологии и лексике

(bakalářská práce) - v českém jazyce

VYPRACOVALA: Kateřina Miličková

VEDOUCÍ PRÁCE: doc. Ludmila Stěpanova, CSc.

2011

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité
prameny.

V Olomouci, 25. 4. 2011

---

podpis

Děkuji doc. Ludmile Stěpanové, CSc. za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní diplomové práce poskytla.

---

podpis

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. LEXIKOLOGIE A FRAZELOGIE	6
2.1. FRAZELOGIE	8
2.1.1. FRAZELOGIE Z HLEDISKA PŮVODU	9
2.1.2. RUSKÁ FRAZELOGIE.....	11
2.1.3. ORIGINÁL A PŘEKLAD FRAZELOGISMU	13
3. GENDER	16
3.1. VÝVOJ GENDERU	18
4. ANALÝZA A DĚLENÍ VÝRAZŮ	21
4.1. FRAZELOGISMY S KOMPONENTY OZNAČUJÍCÍMI ŽENY.....	21
4.1.1. VÝRAZY ZAHRNUJÍCÍ OZNAČENÍ ŽEN	21
4.1.2. VÝRAZY OZNAČUJÍCÍ ŽENY A JEJICH VLASTNOSTI.....	26
4.2. LEXIKUM OZNAČUJÍCÍ ŽENU	30
5. ZÁVĚR	38
6. РЕЗЮМЕ	41
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	48
8. PŘÍLOHY	50
9. ANOTACE.....	62

1. ÚVOD

Bakalářská práce, jejímž tématem je *Koncept ženy v ruské frazeologii a lexiku*, pojednává nejen o problematice ruských frazeologických jednotek, ale i o lingvistice genderu. Genderem se věda začala zabývat již před několika desítkami let a setkáváme se s ním až dodnes. Jelikož je otázka genderu považována v současném jazyce za stále aktuálnější téma, rozhodla jsem se jej zpracovávat ve své bakalářské práci. Neustále se diskutuje o „diskriminovaném“ postavení ženy ve společnosti, ale proč tomu tak je? Nikdy jsme se nezabývali tím, že by už dívka v mladém věku měla být diskriminována jen kvůli tomu, že je žena a ne muž. Později tento problém začali prozkoumávat vědci a věc se tím i více vyostřovala.

Teoretická část se týká objasnění pojmů, které jsou spojeny s tématem bakalářské práce, konkrétně, co je to lexikum, frazeologie a genderová lingvistika. V práci jsem se snažila informovat o tom, že je frazeologie nezávislý jazykový obor, který disponuje značnou výzkumnou základnou a poskytuje nesčetný počet idejí pro následující jazykový výzkum.

Ke své práci jsem nashromáždila 311 frazeologických jednotek. Jako základní slova zde vystupují genderové frazeologismy. Dělí se podle komponentů a podle charakteristik žen, které se ve společnosti ustálily.

Hlavním cílem práce bylo shromáždění a následná klasifikace samostatných frazeologických jednotek z různých hledisek, jako je například rozdělení těchto rčení podle příznaku věku, vzhledu, společenského postavení či stupně příbuznosti. Snažila jsem se dospět k závěru, že existuje velké množství aspektů, podle kterých můžeme „ženské“ frazeologismy rozdělit do několika různých skupin a najít jejich nejčastější příklady v dané skupině. Také jsem srovnávala skupiny frazeologismů, ve kterých jsou komponenty označující ženy obsaženy, a skupiny rčení, které ženy označují.

Materiály pro svou teoretickou část jsem čerpala z knih Josefa Filipce a Františka Čermáka *Česká lexikologie* (Praha 1985) a Františka Čermáka *Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Czech and general phraseology* (Praha 2007). Jako základní literaturu praktické části, díky níž jsou shromážděny frazeologické jednotky, jsem použila slovníky Ludmily Stěpanové *Rusko-český frazeologický slovník* (Olomouc 2007), Taťjany Gennadjevny Nikitiny *Так говорят молодёжь* (Petrohrad 1998) a Michaila Alexandroviča Gračjova *От Ваньки Каина до мафии. Прошлое и настоящее уголовного жаргона* (Petrohrad 2005).

2. LEXIKOLOGIE A FRAZEOLOGIE

Souborem všech slov a slovních spojení (lexikálních jednotek) je slovní zásoba. Lexikální zásobu jazyka studuje **lexikologie**. Charakterizuje a podává výklad lexikálních jednotek různých typů, frazémů, jejich vztahů a jednotlivých systémů, slovních spojení a slov. Člení se na historickou, synchronní, lexikologii jednoho a více jazyků a předhistorickou.

Lexikální zásobu tvoří **lexémy** - lexikální jednotky různých typů, frazémy (také idiomy), sousloví, spojení slov a slova samostatná. Zásoba má různý rozsah. Lexém se považuje za základní jednotku slovní zásoby a též jde o množinu všech tvarů slova nebo spojení slov. Jedná se o abstraktní jednotku, jejíž konkrétní vyjádření nazýváme lex. V případě, že má dané slovo více tvarů, většinou z důvodu časování nebo skloňování, bývá tento tvar označován jako **alolexa**. (Filipec, Čermák 1985: 13-14)

Aplikovaným lingvistickým úsekem je **lexikografie**. Má totožnou slovní zásobu, ale rozsah je širší. Obsahuje teorii lexikografie, vědecké slovníky (výkladové, historické, pojmové, dvojjazyčné atd.) a tvorbu slovníků. Za speciální slovníky považujeme např. frazeologické, terminologické. Nejrozsáhlejšími úseky lingvistiky jsou lexikografie a lexikologie. (Filipec, Čermák 1985: 14)

Důležitým rysem je lexikální zásoba - celonárodní lexikální zásoba charakterizována všemi nářečímí národního jazykového společenství a slouží k popisu lexikální zásoby. Jádrem vytváří základní zásoba – stabilní, aktivní (běžně používaná slova) a pasivní lexikální zásoba (pasivně známé, povědomé obraty) . (Filipec, Čermák 1985: 14-15)

Pomocí lexikálních jednotek se vytvářejí jednotky vyšší a vystupují ve funkcích *označovacích* (popis a určení předmětů a jevů), *komunikativních* (spojení jednotek a následné předání), *poznávacích* (identifikace jevů a předmětů) a *pragmatických* (vyjádření postoje mluvčích ke skutečnosti a k jazykovým projevům) (Filipec, Čermák 1985: 16).

Lexém monosémický (lexie) je chápán jako specifický jazykový, tzn. bilaterální, dvojstranný **znak**. Znakem se stává v tom případě, jestli označuje něco vyjma sebe na základě toho, že je mu připisován společenskou úmluvou (závazně pro danou skupinu uživatelů). K podstatě znaku patří význam. Specifikem znaku je to, že „žije vlastním jazykovým životem“. (Filipec, Čermák 1985: 21)

Lexikální jednotka (lexém) je formálně-významový útvar, který představuje komplex dílčích jednotek a vztahů. Může mít jeden význam (monosémický lexém) či významy dva nebo i více (polysémický lexém). (Filipec, Čermák 1985: 28)

Kritéria a příznaky slov

Existuje velký počet různých kritérií, která charakterizují slova oproti jiným jazykovým jednotkám. Slova jsou velmi odlišná formálně a významově, zauímají různorodá místa v systému slovní zásoby a disponují různou motivací. (Filipec, Čermák 1985: 31-33)

1. **Grafika** – mezery mezi slovy (psaní spřežek, složenin)
2. **Gramatičnost** – slovo náleží určité slovnědruhové skupině
3. **Přemístitelnost** – slova se přemísťují za základě aktuálního větného členění, významu slov, typu věty atd.
4. **Nahraditelnost** – slova jsou výsledkem výběru z určité kategorie slov
5. **Zvuková utvářenost slov** – alespoň 1 foném tvoří formu slova (spojky, předložky)
6. **Spojovatelnost** – slova vytvářejí vyšší jednotky, prohlášení, texty a sjednocení slov různorodých typů
7. **Paradigmatičnost** – slovo je v poměru se slovy daného významového nebo formálního paradigmatu (kategorie jednotek spjatých hromadnou funkcí)
8. **Významovost slova** – sjednocení lexikálního tvaru s významem
9. **Nepřerušitelnost slova** – neuskutečňuje se vložení jiné jednotky do slova, které souvisí s oddělitelností
10. **Větovornost** – některá slova (mimo spojek a předložek) tvoří věty
11. **Reprodukovatelnost** – slova používáme opakovaně v běžných situacích
12. **Totožnost** – slova jsou stejná nebo ze samého typu skupiny

Na základě výše uvedených kritérií vznikaly taktéž frazeologismy, avšak ne všechny jsou pro ně charakteristické.

2.1. FRAZELOGIE

Jak víme, fonetika, gramatika a lexika tvoří základ jazyka. **Fonetika** představuje jazykový materiální obal, bez něhož by musel jazyk zůstat pouze starozákonný. **Gramatika** se syntaxí je formální logikou jazykového systému, jsou to zákony spojitosti příznačné pro jazyk forem a kombinaci výrazů. **Lexika** je považována za zosobnění v materialistické fonetické formě pro pojmenování okolních objektů a fenoménů člověka. Z jedné strany těch, které opravdu existují, a ze strany druhé vytvořených jeho fantazií nebo rozkvětem civilizace. Tato trojice domněle dokonale zaopatřuje veškeré nezbytnosti předání lidských myšlenek, snaží se je vyčerpat. Ale vyváženost dané lingvistické trojice poněkud narušuje FRAZELOGIE. (Mokienko, Stěpanova 2008: 7)

Frazeologie jako jazykovědný obor zkoumá fráze, výrazy, výroky, ustálené slovní fráze a citáty v jazyce (Čechová, 2002). Je to také věda, která se zabývá **frazémy** (frazeologismy). Idiom je považován za totéž, co frazém, ale především se používá v případech, kdy si myslíme, že se jedná o významovou stránku frazému. Je přiřazován do řady foném, morfém, lexém, kde spoluutváří frazeologii daného jazyka. **Foném** je hláska, která je schopna rozeznávat jazykové jednotky, z nichž jsou posléze vytvářeny morfémy a slova. Pod pojmem **morfém** se rozumí nejmenší jazyková jednotka, která v sobě ukrývá smysl. Z ní se pak vytvářejí slova a jejich následné tvary – předpony, kořeny, přípony a koncovky. **Lexém** je považován za složku slovní zásoby se všemi svými tvary. (Čechová 2002: 40-48)

Hlavní znaky frazeologismů podle M. Čechové (2002) jsou:

- Víceslovnost (slovní spojení)
- Ustálenost
- Expresivita
- Celistvost (nerozlišitelnost)
- Omezená spojovatelnost
- Jazyková ekonomie

Jako další charakteristiku můžeme považovat nevšední přenesenost, sémantické posunutí (Čermák, Červená, Churavý, Machač 1983: 10).

Ve *Slovníku české frazeologie a idiomatiky* Františka Čermáka (1883, 1988, 1994) se frazém chápe jako vyjádření ustáleného seskupení jednoho (později

minimálně dvou) slovního druhu s druhým, popř. seskupení složek identického slovního druhu, charakteristického tím, že nejméně jedna ze složek je ohraničena na toto seskupení v daném významu funkce. Do frazémů vstupují jako složky každý ze slovních druhů a v opačném případě jejich konečné seskupení je funkčně obdobné kterémukoliv slovnímu druhu. (Čermák, Červená, Churavý, Machač 1988: 9–19)

Co se týká stylové charakteristiky, tak ta je obdobná jako u ostatních slov, které denně používáme. Z hlediska stylové příslušnosti rozeznáváme výrazy: kolokviální (patří k celonárodně běžným prostředkům mluveného jazyka), knižní (obsaženy ve slohově nadnesených textech, mezi ně se rovněž řadí styl publicistický), slangové, básnické, neutrální a argot. Z hlediska expresivity se výrazy označují jako expresivní. Mohou mít specifický příznak, a to: ne/příznivý, pochvalný, hanlivý, obdivný, pohrdavý, žertovný, posměšný, mazlivý a zhrubělý. (Čermák, Červená, Churavý, Machač 1988: 9–19)

Frazeologické a idiomatické výrazy – frazémy a idiomy – se vedle své formy liší i svou funkcí - jsou buď součástí věty, větou nebo kombinací vět apod. (Čermák, Červená, Churavý, Machač 1983: 10).

Frazeologismy se mohou používat ve dvou variantách – syntagmatické a paradigmatické. Volba záleží na nás a taktéž na dané situaci. (Čermák, Červená, Churavý, Machač 1988: 9–19)

- **syntagmatická varianta:** - v některých frazémech lze vypustit jeho určitou část (fakultativní část)

Synové (a dcery) země; (všichni) lidé dobré vůle

Do (nejdelší) smrti na něco nezapomenout; nemít co (vzít/dát) do úst

- **paradigmatická varianta:** - u jiných frazeologismů si můžeme vybrat z různých alternativ použití

Domáci/ rodinný krb; račí/rybí/žabí krev

Stát/zůstat stát jako solný sloup; být mírný/krotký/trpělivý jako beránek

2.1.1. FRAZELOGIE Z HLEDISKA PŮVODU

Podle Marie Čechové (1993) je frazeologie pokládána za součást kulturní historie a vyspělé existence. Řadíme sem **frazeologii antickou, křesťanskou, kulturní a cizojazyčnou a překladovou.**

Mezi antickou frazeologií zařazujeme frazeologismy např. čes. *Pandořina skříňka, trojský kuň, Achillova pata, Ikarův pád*; rus. *ящик Пандоры, Ахиллесова пята, падение Икара*. Ke křesťanským (neboli biblickým) patří např. čes. *Kristova léta, stát jako Lotova žena, moudrý jako Šalamoun, starý jako Metuzalém; Kdo po tobě kamenem, ty po něm chlebem*; rus. *стоять как Лотова жена, мудрый как Соломон*. Za kulturní frazeologismy jsou považovány např. čes. *Kostky jsou vrženy, Doradnout jak sedláci u Chlumce; Učit se, učit se, učit se*, rus. *жребий брошен*. Jako cizojazyčná a překladová pokládáme např. *de facto, status quo, faux pas, vis maior*.

V dnešní době jazyk hlavně díky vlivu angličtiny přejímá mnoho cizojazyčných výrazů. V minulosti jsme se setkávali s obecně věhlasnými spojeními, jako je *fair play* (opravdově poctivá, počestná hra), *happy end* (příznivý závěr) atd. a nyní se setkáváme se spojeními novými a rychle se zažívajícími: *take it easy* (nepřeháňej to, vůbec nic si z toho nedělej), *no problem* (žádný problém, není potřeba si dělat starosti). (Čechová 1993)

Frazeologismy mohou vznikat působením domácích zvyklostí, dále pak vztahem k výchozím reáliím - *červený/ rudý/ ohnivý kohout*, taktéž díky lexikalizaci a apelativizaci prvotních vlastních názvů, jako např. *červená knihovna*, a pomocí kalkování - *zbožná lež*. K této skupině také patří terminologická frazeologie, kterou můžeme rozdělit na tu s terminologickou platností, např. *nakloněná rovina*, a s frazeologickým významem či užitím, *na plné otáčky/ obrátky*. (Čermák, Červená, Churavý, Machač 1988: 9–19)

Frazémy se používají ve vyjádřeních různých komunikačních oborů. Dokonce i odborná sféra dosahuje vzrůstu jejich četnosti. Jde o frazémy tzv. **lidové**, které jsou používány při běžném rozhovoru. Ve spojitosti např. s hospodářskou reformou se hodně píše a mluví o *potřebě utáhnout si opasky* (uskrovnit se) - *затянуть пояса*, v souladu s politickou oblastí hovoříme pak o *převlékání kabátů* (tzn. změna úsudku, změna politické příslušnosti apod.). Velmi časté je opětované připojení obvyklého frazému do stejného kontextu: *praní špinavého prádla + špinavé peníze -> praní špinavých peněz* - *отмывать деньги*. Kromě toho se snaží oživit starodávné frazémy: *volební guláš* (ve významu přeneseném i přímém), nově: *předvolební guláš*. (Čechová 1993)

2.1.2. RUSKÁ FRAZEOLOGIE

Specifikace frazeologie nemůže být formulována libovolným jedním, ba ani převládajícím příznakem. Je stanovena souborem jazykových charakteristik. Badatelé se snaží různě vysvětlit tento soubor i podle kvality. Někteří se pokoušejí o zavedení tzv. míry množství pro **frazeologismus (frazelogická jednotka)**, což je objem jednotek, které jsou prozkoumávány ve frazeologii. Podle L. I. Rojzenzona je relevantní příznak frazeologismu jen **ustálenost** a **nerozdělitelnost**, díky čemuž se pochopení frazeologismu začalo šířit do tzv. **ustálených slovesných skupin**. Blízko je i M. M. Kopylenko a Z. D. Popova, kteří považují frazeologii jako soubor nějakých vzájemně se spojujících slov. (Mokienko, Stěpanova 2008: 9-10)

Kromě ustálenosti a slučitelnosti se objevují samozřejmě jiné příznaky. Často je kladen důraz na sémantické zvláštnosti slovního spojení – přehodnocení. Podle A. V. Kunina (1970) je „pole působnosti“ frazeologie nepochybně zužováno. Zůstává zde prostor pro ustálené a přehodnocené jazykové jednotky, které jsou podle charakteristik neúplné slovní spojení. Především přísloví od A. V. Kuniny, N. M. Šanského a S. G. Gavrina jsou obsažena v souboru frazeologie. Stálý systém pojmů a termínů, který určuje přísloví a frazeologismy, byl vypracován díky staré evropské folkloristické tradici. Folkloristé dodnes hodně čitelně rozlišují termíny **příisloví** a **pořekadlo**. Toto přijetí určení vyjádřil významný sběratel ruské národní lexiky Vladimír Ivanovič Daľ už kolem poloviny minulého století. Podle jeho definice je **příisloví** «коротенькая притча», **суждение, приговор, поучение, высказанное обвиняком и пущенное в оборот под чеканом народности**» a **rčení** je podle něj «окольное выражение, переносная речь, простое иносказание, обвиняк способ выражения, но без притчи, без суждения, заключения... это одна первая половина пословицы». K příslovím se přiřazují nepochybně lidová rčení typu: **Без труда не вынешь и рыбку из пруда; Любишь кататься, люби и саночки возить**, a k rčením se řadí – **свалиться с больной головы на здоровую; чужими пучками жар загребать**, tyto jednotky jsou nazývány **Frazeologismy**. (Mokienko, Stěpanova 2008: 10-11)

V. P. Žukov byl považován za jednoho z nejznámějších jazykovědců a lexikografů. V roce 1966 formuloval definici **příisloví** jako rčení určitého národa zakončeného syntaktického vzoru, jenž disponovalo přímým a zároveň přeneseným plánem a **rčení** vyjádřil tím, že to jsou stručné národní výroky a mají jenom doslovný

plán. K počátečnímu můžeme zařadit **Чем бы дитя не тешилось, лишь бы не плакало**, k dalšímu **Деньги – дело наживое**. (Mokienko, Stěpanova 2008: 11-12)

FRAZEOLOGICKOU JEDNOTKOU se rozumí hlavně reprodukovatelné, ustálené, expresivní slovní spojení disponující celistvostí obsahu. Za důležité byly považovány charakteristiky účastníků Petrohradského frazeologického semináře: (Mokienko, Stěpanova 2008: 12-22)

1. **Ustálenost** – Díky ní se nerozpadá slovní spojení na nezávislé části, ale opakuje se v tomtéž tvaru, ve kterém se upevnil. Tímto způsobem se diferencuje od samostatného seskupení slov. Tato „nestabilní ustálenost“ se může stabilizovat a projevit se jako východisko pro aktivizaci variant jako osobitých frazeologismů.

2. **Reprodukovatelnost (opakovatelnost)** – Tím se rozumí vlastnost, při které zjišťujeme, do jaké míry je úzce spojena s ustáleností. Odlišuje se pravidelností opakovatelnosti, nicméně v hodně řečových použití se objeví ve slabé míře. Můžeme se s ní setkat při nepravidelné opakovatelnosti ustálených slovních spojení.

3. **Expresivita** – Představuje schopnost posouzení určitých objektů, subjektů a jevů a tím se stupňuje jejich posudek. Jako hlavní příznaky expresivity je považováno stupňování míry projevu příznaků ztvárňujících frazeologismus a síla smyslového obsahu a další.

4. **Sémantická ucelenost** – Schopnost frazeologického významu mít platnost jako ekvivalent slova. V. V. Vinogradov vymyslel klasifikaci ruských frazeologismů. Obsah byl rozčleněn na 3 typy:

a) **Frazeologický srůst** – Zde se diferencuje naprosto nerozložitelné, nedělitelné slovní spojení, „jehož význam je úplně nezávislý na lexikálním uspořádání, významu členů atd.“ (Vinogradov 1977: 121). Jsou to idiomy v úzkém slova smyslu např.

Собаку съест в чём – šikovnost při jakékoliv práci

Как пить дать – zaručeně, nevyhnutelně

b) **Frazeologická jednotka** – „sémanticky nedělitelné a jsou vyjádřením něčeho jedinečného s uceleným významem, ale ten je motivován. Je to výtvar, který se vyvinul sjednocením významu lexikálních prvků“ (Vinogradov 1977: 131). Jako příklad uvedeme:

Держать камень за пазухой – skrývat zlost

Выносить сор из избы – šířit nepříjemnosti, hádky

Smysl těchto výrazů je jasný, i tehdy, když daný obrat ve druhém jazyku není.

c) Frazeologická spojení – Jsou „určité druhy vět, které se tvoří vázaným smyslem slov, kde slovo s vázaným smyslem povoluje zaměnit synonymem a identifikací“ (Vinogradov 1977, str. 137-138). Je příznačné to, že prvky jsou hovořícími vnímány jako izolované a mají nevšední význam slova. K příkladům řadíme:

Закадычный друг – dávný blízký přítel

Чёрная работа – náročná a nekvalifikovaná fyzická práce

FRAZELOGIE – Podle terminologie V. V. Vinogradova je to soustava stabilizovaných, opakovatelných expresivních slovních spojení, které mají ucelený význam. Je dokonce individuální lingvistický obor, který se zabývá studiem frazeologické stavby jazyka. Cílem frazeologie je zkoumání systému frazeologismů z různých pohledů. (Mokienko, Stěpanova 2008: 24)

2.1.3. ORIGINAL A PŘEKLAD FRAZEOLOGISMU

Překladaelé a lingvisté vytvořili systém převodu idiomatiky jednoho jazyka do cizích jazyků. Z počátku vycházeli lingvisté z třídění V. V. Vinogradova a později se mu podřídil i A. V. Fjodorov, který se snaží vymezovat dané „typy totožnosti“ mezi originálem a překladem: (Mokienko, Stěpanova 2008: 34-36)

1. idiom (srůst) se předává idiomem (srůstem)

ang. *Cat my dogs!* – rus. *Вот те она!*

2. frazeologická jednotnost – ustálené srovnání

ang. *It rains cats and dogs* – rus. *льёт как из ведра*

3. frazém – volné slovní spojení

ang. *Cat my dogs!* – rus. *Вот поразительно!*

4. frazém – lexém

rus. *Бить баклуши - бездельничать*

Další dělení frazeologismů proběhlo podle Golcekera (Mokienko, Stěpanova 2008: 36):

1. frazeologické ekvivalenty

2. frazeologické analogy
3. frazeologické paralely
4. tzv. frazeologické kalkování

Tomu je typologicky blízké dělení teoretiků překlada S. Vlachova a S. Florina (1986), kteří vyčleňují: (Mokienko, Stěpanova 2008: 36)

1. lexikální překlad
2. překlad volným slovním spojením
3. překlad přejatým frazeologismem
4. opisný překlad

Detailnější třídění, které bylo uspořádáno podle lexikální systémové matice ekvivalentů, poskytuje A. D. Rajchštejn (Mokienko, Stěpanova 2008: 37):

1. lexikální rozmanitost nebo strukturní synonymie

něm. *Den Kopf waschen* – rus. *Намылить голову*

2. totožnost

něm. *Eine Rolle spielen* – rus. *Играть роль*

3. stylistická synonymie

něm. *Furchtet weder* – rus. *Море по колено*

4. ideografická synonymie

něm. *Kein Blatt vor den Mund nehmen* – rus. *Рубить с плеча*

5. „hyper-hyponymie“

něm. *Kleiner Fisch* - rus. *Мелкая рыба*

6. enantosemie

něm. *Hat Grütze im Kopf* – rus. *Каша в голове*

7. homonymie a mnohoznačnost

něm. *Die Zunge klebt am Gaumen* – rus. *Язык прилип к гортани*

Byl stanoven skutečný cíl pro prvotní typy ekvivalentů mezi jazyky, které jsou charakterizovány různorodými obtížemi pro překladatele: (Mokienko, Stěpanova 2008: 37-38)

1. úplné ekvivalenty – frazeologismy minimálně ve dvou nebo i více jazycích, mají tutéž strukturu, přenesený význam a podobný základ

čes. *Hluchý jako pařez* – rus. *Глухой как пень*

2. částečné ekvivalenty – frazeologismy totožné vnitřní formou a sémantikou, ale vzájemně se diferencují jedním z těchto ukazatelů: jinými synonymickými prvky, slučitelností, strukturou, jinými stupni použití, více nebo méně prvky nebo jinými odlišnostmi, které vyplývají z gramatické situace jazyka překladu a ze systému

čes. *Od srdce* – rus. *От всей души*

3. relativní ekvivalenty – frazeologismy totožné sémantikou pouze s částečnou záměnou obraznosti, ale odlišují se obrazy frazeologických jednotek

čes. *Jsou si podobní jako vejce vejci* – rus. *Похожи как две капли воды*

4. frazeologické analogy – obraty s různou obrazností, v dostatečné míře odlišnou nebo blízkou stavbou, ale se stylistickou tonalitou a všeobecným významem

čes. *Nosit dříví do lesa* – rus. *Ездить в Тулу со своим самоваром*

5. neekvivalentní frazeologismy – tzv. „vlastní národní“ idiomy, které vysvětlují reálie tak silně svázané ke určitému jazyku, že když je odtrhneme od základu, tak se naprosto naruší

čes. *Načerpát v něčem významné zkušenosti* – rus. *Собаку съест на чём*

3. GENDER

Problematikou genderu se ve své práci zabývala Kateřina Kedroň. Ve svém autoreferátu disertační práce (2011) se pokusila vysvětlit, co gender znamená a jakou roli hraje v jazyce a já jsem především na základě její práce tuto problematiku shrnula.

Genderová lingvistika patří mezi docela nové proudy lingvistických oborů. Zabývá se pozorováním odlišností ve vyjadřování mužů a žen, zkoumá rozdíly v komunikaci obou pohlaví a provádí analýzu toho, jak jsou v jazyce zažity role mužů a žen, a jakou mají odezvu ve společnosti. Tato disciplína upozorňuje na problematiku nadměrného užívání generického maskulina především v mluvě. (Zelenková 2007)

Genderová lingvistika napomáhá zdokonalovat a odhalovat způsob vyjadřování, jelikož je „nesprávný“ vzhledem k ženám, které jsou odkazovány do nižších postavení "druhého" pohlaví. (Valdrová 2000)

Kapitola „Gender a jeho role v jazyce“ se týká jevu jako je gender. Snaží se rozebrat jeho chápání v kulturní společnosti a odraz v jazyce.

V oddílu „Gender a jeho definice“ se navrhuje úsilí o definování pojmu gender. O tuto problematiku se zajímají obzvláště *gender studies*. V daném oboru se uvádějí pojmy gender a pohlaví do protikladu. Pohlaví odkazuje na souhrn anatomických příznaků žen a mužů, mezitím gender se aplikuje na funkce a role vyhraněné pro ženy a muže v určitých kulturních a sociálních společnostech, z tohoto důvodu se gender mnohdy nazývá **společenský rod**.

Za docela novou oblast gender studies je považována **genderová lingvistika**. Zajímá se zkoumáním řeči, jazyka a mluvního chování jedinců z hlediska přítomnosti vztahů v genderu. Počátkem 90. let 20. století se obvykle datuje zrod tohoto směru, i když zřejmě vznikl dříve. Vývoj byl tak intenzivní, že dodnes můžeme najít velký výběr odborně psaných textů s různým zaměřením.

V oddílu „Názory na gender v lingvistice“ jsou vystihovány hlavní směry, se kterými se můžeme setkat v genderové lingvistice při konkrétních úsudcích na gender na české půdě, v okolí západních lingvistů i v pracích východních jazykovědců, ale i ve všeobecném plánu.

Jedna část textu byla věnována genderu v lingvistice z obecného hlediska, která se týkala odlišností ve směrech genderové lingvistiky, která má všeobecný charakter,

a lingvistiky feministické úžeji se směřující a soustředující na to, jakým způsobem se diskriminované postavení ženy ve společnosti odráží v jazyce. Další podstatný příznak je velmi energická ideová tendence, která bohužel často ovlivňuje nestrannost vědců, deformuje objasnění údajů a informací, tím směřuje k spekulativním soudům.

Rovněž se zkoumají projevy genderových vztahů v jazykovém systému i během jeho uskutečnění v textech a řeči. Ústředním tématem mnoha pojednání o genderu se stala otázka **jazykové asymetrie**. Podle mínění vědců se tato asymetrie znázorňuje jako *sexismus v jazyce*, což je vyjádřením omezování žen ve společnosti. Asymetrie je považována za jeden z nepřímých rysů přítomnosti sexismu ve společnosti, protože myšlení mluvčích je ovlivňováno jazykem. Jazyková asymetrie - nerovné zastoupení osob ženského a mužského pohlaví v jazyce, avšak převaha přechýlení je k mužskému pohlaví. Tento fenomén bývá nazýván jako **androcentrismus v jazyce**.

Hlavním pilířem tohoto jevu je gramatická kategorie rodu. Důležitou roli hraje to, že první z členů *mužský rod – ženský rod* je nepříznakový, druhý je příznakový. Nepříznakový (slabý) člen opozice vystupuje v postavení neutralizace gramatického významu, má „obecně kategoriální význam“ (Kedroň 2011). Mužský rod jako nepříznakový se nazývá **genderové maskulinum**.

Kategorie rodu má klasifikační funkci, což znamená rozdělení substantiv do několika tříd. Podstata této klasifikace se v jazycích liší a plní formální funkce.

Velmi dobře je vidět částečné zviditelnění ženy na ukázce češtiny, kde nejen mimo aktivního přechylování označení ženských titulů, povolání a dalších existuje snaha o použití při osloveních namísto mužského nepříznakového rodu sloučení ze dvou členů ženského a mužského rodu (např. *nabízíme práci redaktorkám a redaktorům, vážení zaměstnanci, vážené zaměstnankyně, milí kolegové a milé kolegyně*). Avšak snahy o reformu jazyka, při které by byly odstraněny projevy jazykového sexismu, byly neúspěšné.

Další část oddílu rozebírá několik stanovisek současných genderových a feministických lingvistů. Za společné stanovisko můžeme označit např. to, že autoři si myslí, že „žena je z hlediska gramatiky bytostí zcela podřadnou – veškerá gramatika našich jazyků je zaměřena k mužům, ženy úplně vynechává“ (Kedroň 2011).

V českém jazykovědném prostředí setkávají dvě mínění na problém spojitosti pohlaví, genderu a jazyka: z jedné strany se prohlašuje nepřijatelnost celkového užívání generického maskulina, poněvadž to ženu „znevídilňuje“, z druhé strany

je zdůrazňována důležitost odlišování pouze společenských trendů a lingvistických příznaků a upozorňuje na hrozby při stavbě umělé spojitosti.

3.1. VÝVOJ GENDERU

Kapitola pojednává o tom, jak se genderová lingvistika začlenila do jazyka a řeči, z jakého důvodu byla pokládána za jednoduchý, avšak ne „hlavní jazyk“. Rovněž se zde dozvíme, kým byl ovlivněn český autor esejí. Součástí kapitoly jsou teze, čímž jsou nazývány stádia genderového výzkumu. Kapitola vychází z materiálů vysokoškolské učebnice Dr. Jany Valderové Ph.D. (2006).

Vědecká zkoumání zjistila, že ženský mluvený projev je více vstřícnější vzhledem k mužskému. Obor, který se zabývá jazykem jako společenským konstruktem, se nazývá *genderová* anebo *feministická*.

Jazyky si ukládají nezměrné kvantum informací o genderovém systému ve společnosti. Výtisky na téma ženský a mužský jazyk počátkem 20. století jsou pokládány za předstupeň genderového zkoumání. Ženská mluva byla až do 60. let 20. století charakterizována jako netvůrčí a jednodušší. Byla dávána do spojitosti s ženským „primitivním stupněm duševního vývoje“. Fritz Mauthner, Otto Jespersen a další rozeznávali jazyk na mužský a ženský.

Český tvůrce esejí Pavel Eisner byl ovlivněn Jespersenem, protože převzal většinu jeho úsudků. V roce 1946 napsal: „žena není jazykovou tvůrkyní, jazykovým buřičem, jazykovým reformátorem nebo obroditelem“.

Už v 70. letech 20. století se objevily v jazykovědě ženy-lingvistky. Tenkrát ženská organizace kriticky kontrolovala odvětví, ve kterých se ženy považovaly za „druhé pohlaví“ (pojem: Simone de Beauvoir), a samozřejmě přišlo také na jazyk. Lingvistkami bylo zjištěno, že odlišnost pohlaví se nachází jak v jazykových soustavách, tak v metodě používání jazyka. V jazykovědě se genderové zkoumání se dělí do tří stadií:

- **1. Teze normy a odchylky: 70. léta 20. století**

Tento princip pojmenovává úsudek, že mluva žen není tak ideální než mluva mužů. Za normu byl pokládán především mužský mluvený projev; jazykovědec Geoffrey Leech rozeznával jazyk a řeč prostřednictvím atributů *mužský* a *minus*

mužský (male/ minus male) a rovněž nepochyboval o tom, že „muži jsou měřítkem srovnání“ (Valderová 2006). Jak ještě podotkla Dale Spender, pro ženy v jazyce zůstal „negativní prostor“. Badatelka Robin Lakoff podtrhávala to, že se ženy se snaží *učit* projevovat nesměle a taky je jim přisuzováno podřízeně zasloužilé postavení na základě nižší inteligence anebo vzdělání.

Roku 1970 Marie Ritchie Key vydala opis své vysokoškolské lekce *Linguistic Behaviour of male and female* (Valderová 2006). Nazvala v ní nesmělou ženskou mluvu *language of apology* (jazyk omlouvání), dominantní mužskou označila *language of explanation* (jazyk vysvětlování). Ženy by měli v rodině hovořit jazykem *akceptujícím* a muži *vymezujícím*. Teze byla prezentována na celostátní konferenci o rodině na MPSV v Praze v roce 2004.

- **2. Teze dvou kultur – 80. léta 20. století**

Antropologická zkoumání upřesňovala rozpoznání odlišností mezi pohlavími a zjišťovala, do jaké míry jsou vrozené. Badatelky Deborah Tannen, Cheris Kramarae, Dale Spender povznesly jinakost stylů a zpochybnily smysl napodobování jazyka mužů. Teze sdělovala, že ženy a muži jsou považovány za dvě rozdílné civilizace. Teze těchto kultur jsou velmi dobře použitelné, a tudíž se snaží doteď přežívat v koncepci „muži jsou z Marsu a ženy z Venuše“.

- **3. Teze doing gender – od 90. let 20. století**

Od 90. let 20. století se věda zabývala problematikou toho, jak byl gender spoluvytvářen díky jazyku. Z děl amerického sociologa E. Gofmana vycházelo v 70. letech pojetí *doing gender*, lingvistka D. Cameron a další vystupovalo s tím, že je pohlaví sestavováno v mluvě a jazyce. Ve způsobu rozmluvy neuvádíme pohlaví, avšak je stále vytvářeno v řeči. Mezi pokoleními ve společnosti jsou přenášeny genderové stereotypy, které jsou obsaženy v jazyce. Tato problematika byla samozřejmě ověřena badateli. Muži a ženy jsou odkazovány na jazyk v určitých místech a oborech působnosti, jsou jim připisovány genderově osobité příznaky, projevy chování a metody řeči. Ty bývávají rozdílně pojmenovávány a oceňovány v souvislosti s pohlavím, ale to, co je přisuzováno mužům, se nachází ve společnosti výše.

Překonat genderové bariéry mluvené řeči (díky jejich kritické reakci) označuje získání dalšího dílu samostatnosti.

Otázky, díky kterým byla formulována teze *doing gender*, jsou zaměřeny například na to, zda-li se člověk považuje za pasivního jednotlivce, který je osudově narozen do své vlastní kultury, anebo je-li pohlaví formováno ve vzájemném působení se společností.

4. ANALÝZA A DĚLENÍ VÝRAZŮ

Všechny nashromážděné pojmy jsem rozdělila do dvou velkých skupin – Frazeologismy s komponenty označujícími ženy a Lexikum označující ženy. Nejprve se budu zajímat první skupinou excerpovaných pojmů, která je rozčleněna na dvě podskupiny. První podskupina se týká výrazů označení žen. Druhá podskupina je zaměřena na skupinu označující ženy podle různých významů, rysů a charakteristik. Pak budeme rozebírat druhou velkou skupinu, která je rozdělena na dvě dělení podle všeobecných rysů žen a podle označení vlastností žen atd. Celkové dělení excerpovaných pojmů je obsaženo v příloze bakalářské práce.

4.1. FRAZEOLGISMY S KOMPONENTY OZNAČUJÍCÍMI ŽENY

4.1.1. VÝRAZY ZAHHRNUJÍCÍ OZNAČENÍ ŽEN

Výrazy s vlastními jmény

Skupinu vlastních jmen jsem rozdělila do čtyř podskupin: biblická, jména literárních hrdinek, pohádkových hrdinek a jména obecná.

- a) biblická jména: Евина внучка, дочь Евы, Евины дочери, Голые как Адам и Ева, В костюме Евы, Стоять, как Лотова жена, Кающаяся Магдалина
- b) jména literárních hrdinek: Ромео а Джульетта
- c) jména pohádkových hrdinek: Василиса Премудрая
- d) jména obecná: Любопытная Варвара

Typickými zástupci biblických jmen jsou komponenty následujících frazeologizmů: *Евина внучка*, *Голые как Адам и Ева*; *Стоять, как Лотова жена* а *Кающаяся Магдалина*. Výrazy této podskupiny jsou spojeny s Biblí, Starým nebo Novým zákonem. Výrazy *Евина внучка* а *Голые как Адам и Ева* pocházejí ze Starého zákona. Eva spolu s Adamem byli neposlušní obyvatelé zahrady Eden, ze které byli pak vyhnáni. S těmito výrazy jsou úzce spojeny další biblické obraty: *Дочь Евы*, *Евины дочери* а *В костюме Евы*. *Стоять, как Лотова жена*. Frazeologizmus *Лотова жена* je spojen s vyprávěním o tom, že Bůh chtěl zničit dvě hříšná města (Sodomu а Gomoru) а manželka Lota se за městem ohlídlа а kvůli tomu se proměnilа v solný sloup. *Кающаяся Магдалина* se taktéž řadí do této skupiny. *Магдалина* se objevuje v Novém zákoně Bible.

Mezi jména literárních hrdinek jsem zařadila: *Ромео а Джульетта*. *Ромео а Джульетта* byli mladí zamilovaní lidé v knize Williama Shakespeara. Mezi jejich rodinami se odehrával boj, při kterém se Romeo i Julie zemřou.

Do ruských pohádkových jmen řadíme výraz: *Василиса Премудрая*. *Василиса Премудрая* byla velmi moudrá a rozvážná žena či dívka.

Obecná ruská jména můžeme charakterizovat tímto výrazem: *Любопытная Варвара*. Pochází z přísloví: *Любопытной Варваре нос оторвали*, a jméno *Варвара* je tam užito kvůli rýmu.

Výrazy s komponenty označujícími mytologické postavy

Баба-Яга (костяная нога), Старая карга, Кикимора болотная, Ходить как кикимора (кикиморой)

Skupina označující mytologické postavy je spojena především s názvy ježibaby a čarodějnic. Zahrnuje výrazy: *Баба-Яга (костяная нога)*, *Старая карга*, *Кикимора болотная* a obrat *Ходить как кикимора (кикиморой)*. *Баба-Яга (костяная нога)* označuje zlou, ošklivou a starou ženu, dále jako babu Jagu, která je velmi podlézavá. *Старая карга* je též zlá, hašteřivá, obyčejně ohnutá, vyzáblá a vrásčitá stařena, stará škatule. *Кикимора болотная* - ošklivá, neupraveně oblečená ženě, která žije samotářským životem, spíše se vyhýbá společnosti. Popisuje starou vykopávku a starou rachotinu.

Výrazy s komponenty označujícími ženy podle věku

Skupina obsahuje výrazy, které se rozdělují do tří podskupin podle věku žen: mladá, středního věku a stará žena.

Младá žena:

Между нами девочками (говоря), Девичья память, Кисейная барышня

Do podskupiny mladých žen řadíme výrazy, které vyjadřují a popisují ženy mladého věku a mladě vypadající. Hlavními představiteli jsou: *Между нами девочками (говоря)* a *Девичья память*. Výraz *Между нами девочками (говоря)* charakterizuje skupinu mladých žen majících svá tajemství. Svěřují se pouze mezi sebou a nikomu jinému. Charakteristiku určité skupiny žen můžeme najít ve výrazu *Кисейная барышня*, která označuje velmi zdráhavou dívku s měšťáckým rozhledem a nepřizpůsobivou k životu, taková fajnová, upejpavá slečinka. Velmi zvláštní je výraz *Девичья память*. Používá se při zapomnětlivosti a krátké paměti v různých situacích.

Přiřazujeme jej zde kvůli tomu, že mladé dívky mají špatnou paměť, protože pořád myslí jen na chlapce a na vdavky.

Žena středního věku:

Базарная баба, Женщина бальзаковского возраста, Дама (чьего) сердца, Дама из Амстердама, Дама полусвета, Дама с камелиями, Женщина с бемолем, Женщина лёгкого поведения, Падшая женщина, Бабье царство

Ženy v období středního věku jsou považovány za nejproduktivnější a „nejvzdělanější“. V této podskupině se nacházejí výrazy jako: *Женщина бальзаковского возраста, Дама из Амстердама, Женщина с бемолем* i *Базарная баба*.

Vidíme zde neutrální označení ženy – *женщина*, slovo vyššího stylu – *дама* a hovorové až lidové *baba*.

Женщина бальзаковского возраста je žena ve středních letech, což je mezi 30 - 40 lety. Výraz vznikl v souvislosti s romány O. Balzaka, který často popisoval právě takové hrdinky. Spolu s výrazem *Дама из Амстердама* jsou spojovány také výrazy: *Дама полусвета, Дама с камелиями* a *Женщина лёгкого поведения*. Všechny tyto výrazy popisují ženy s lehkým chováním, avšak které jsou považovány za ženy středního věku. *Женщина с бемолем* je žena těhotná, ale má také vyšší věk. Původ tohoto výrazu je spojován s tím, že těhotné břicho ženy je z profilu podobné posuvce v notovém zápisu, tzv. béčku. K nim se pojí i *Базарная баба*, popisující ženu – trhovkyni, které jsou také středního věku. K dalším pojmům řadíme: *Дама (чьего) сердца* i *Бабье царство*.

Stará žena:

Старая дева, Засиживаться в старых девах, Оставаться старой девой, Сидеть в девушках, Старая карга, Бабка надвое сказала, Как бабка заговорила, Бабушка ворожит кому, Бабушкины сказки

Podskupina obsahuje názvy, které označují ženu z pohledu věku jako velmi starou, ale řadíme zde i názvy toho typu, kdy můžeme i podle vzhledu usoudit, že daná osoba je stará. Typickými zástupci skupiny jsou považovány: *Старая карга, Бабка надвое сказала* i *Бабушкины сказки*. *Старая карга* popisuje zlou, hašteřivou, obyčejně ohnutou, vyzáblou a vrásčitou stařenu, starou škatuli. Výrazy *Бабка надвое сказала* a také *Как бабка заговорила, Бабушка ворожит кому* popisují rovněž starou

ženu. *Бабка* se říkalo věštkyním a léčitelkám, tzn. že uvedené výrazy popisují předpovídání budoucnosti a čáry.

Z jiného hlediska výrazy charakterizují situaci, kdy se nějaká skutečnost stane tak, jak by ji nikdo nečekal, více méně náhodou. *Бабушкины сказки* mají v oblíbenosti malé děti, kterým jejich babičky předčítaly pohádky na dobrou noc.

Старая дева popisuje starou dívku, které se říká stará panna. S ní jsou spojovány výrazy: *Засиживаться в старых девах*, *Оставаться старой девою* a *Сидеть в девушках*.

Výrazy s komponenty označujícími ženy podle druhů rodinných vztahů

Skupina se dělí na pět částí, které jsou spojeny s označením žen podle vztahů v rodině.

Matka:

В матери годиться кому, Держаться за материнский подол, Держаться за материнскую юбку, Маменькин сынок, Маменькина дочка, В чём (как) мать родила, Пойти (уродиться) в мать, Крестная мать, Материно молоко на губах у кого

Podskupina se týká vztahů v rodině, konkrétně matky. Matka se objevuje v příbuzenském vztahu ve výrazech typu: *Держаться за материнский подол*, *Держаться за материнскую юбку*. Názvy jsou spojeny s tím, že se člověk drží matky jako „klíště“ a nechce se od ní odloučit. Chce s ní být neustále. Matka je také obsažena ve výrazech: *Маменькин сынок* i *Маменькина дочка*. Charakterizují vztahy mezi dcerou a matkou. Dcera je velmi vázána na matku. Matka ji považuje za to „nejdůležitější“ ve svém životě a dělá pro ni všechno, co jí vidí na očích na úkor sebe samé.

Výraz *Держаться за бабулю юбку* označuje nesamostatného muže, který je veden ženou, je pod pantoflem.

K dalším typickým výrazům zařazujeme: *В матери годиться кому*, *В чём (как) мать родила* i *Материно молоко на губах у кого* – charakterizuje velmi mladého a nezkušeného člověka, kterému ještě stále teče mléko po bradě.

Дцера, внучка:

Евина внучка, дочь Евы, Маменькина дочка, Евины дочери, Во внучки годиться кому, В дочери годиться кому

Výrazy jsou spojeny se vztahy v rodině – dcera, vnučka. Frazeologismus *Евина внучка* označuje všechny ženy, ženskou část lidstva. Stejný význam mají rčení *Дочь Евы* a *Евины дочери*. Oba výrazy označují Eviny dcery, ženy. *Маменькина дочка* popisuje mamčinu holčičku (více je uvedeno výše v podskupině „Matka“). Mezi další charakteristické výrazy rovněž patří: *Во внучки годиться кому* i *В дочери годиться кому*. Tyto výrazy popisují ženy podobné vnučkám nebo dcerám nejen podobou, ale i chováním.

Vdova:

Соломенная вдова, Лепта вдовицы

K charakteristickým výrazům, které popisují výrazy s komponentem *vdova*, řadíme pouze tyto dva výrazy: *Лепта вдовицы* a *Соломенная вдова*. *Соломенная вдова* popisuje ženu, která je dočasně bez muže (např. odjel na služební cestu nebo na dovolenou) nebo s ní muž už nežije. *Лепта вдовицы* charakterizuje skromný milodar udělený od srdce. Slovo «лепта» je odvozováno z přísloví: *Внести свою лепту в общее дело*. *Лепта вдовицы* znamená vdovin groš.

Sestra:

Ваша сестра, Наша сестра

Sestru ve svých výrazech obsahují: *Ваша сестра* i *Наша сестра*. Výraz *Ваша сестра* má význam – „vy, ženy“ a *Наша сестра* – ironicky „my, ženy“.

Кума (kmotra):

Любопытный, как деревенская кумушка

Hlavním a jediným zástupcem dané skupiny je výraz: *Любопытный, как деревенская кумушка*. Skupina popisuje vztah kmotry, která je v tomto výrazu obsažena. *Кумушка* charakterizuje kmotřičku, která se zajímá o drby a pomluvy.

Výrazy s komponenty označujícími ženy podle sociálního postavení

Жить как королева, Первая леди, Принцесса на горошине, Царевна Несмеяна

Daná skupina obsahuje výrazy, které popisují ženy podle sociálního postavení ve společnosti. Do této skupiny řadíme vysoce postavené ženy. Hlavními zástupci této skupiny jsou výrazy: *Первая леди*, *Жить как королева* i *Принцесса на горошине*. *Первая леди* – do této skupiny zařazována kvůli tomu, že si žena vzala prezidenta

republiky a tím se nachází ve vysokém postavení. Výraz *Жить как королева* je do této skupiny řazen proto, že si královna žije v přepychu a v bohatství. Z toho samého důvodu je zde přiřazována *Принцесса на горошине*. K dalším pojmům patří: *Царевна Несмеяна*. Popisuje dívku, která se nerada směje a je velmi těžké ji rozesmát.

Výrazy s komponenty-etnonymy

Чёрная как цыганка

Tato skupina je charakteristická pouze jedním výrazem: *Чёрная как цыганка*. Popisuje přirovnání, které je na první pohled patrné.

Označení moudrosti žen

Василиса Премудрая, Железная леди

Jako moudré ženy jsou v této skupině označovány pojmy: *Василиса Премудрая* a *Железная леди*. Výrazu *Василиса Премудрая* je přiřazována moudrost podle toho, že tato žena byla velmi moudrá a má to obsaženo i ve svém jméně. *Железная леди* je považována podle charakteristiky za moudrou a rozumnou ženu - Margaret Thatcher.

Označení zvědavosti žen

Любопытная Варвара, Любопытный, как деревенская кумушка

Daná skupina obsahuje výrazy, které charakterizují ženy, které jsou zvědavé. K hlavním zástupcům této skupiny patří: *Любопытная Варвара* a *Любопытный, как деревенская кумушка*.

Označení národnosti

Чёрная как цыганка

Podle národnosti jsem zařadila do skupiny tento výraz: *Чёрная как цыганка*. *Чёрная как цыганка* popisuje ženu či dívku, která je podle své barvy pleti přiřazována k určité rase či národnosti.

4.1.2. VÝRAZY OZNAČUJÍCÍ ŽENY A JEJICH VLASTNOSTI

Výrazy označující ženy a dívky obecně

Евины дочери, Ваша сестра, Наша сестра, Бабые царство

Skupina popisuje ženy a dívky z všeobecného pohledu na ně a podle jejich vlastností. Typickými zástupci jsou: *Ваша сестра* i *Бабье царство*. *Ваша сестра* a s tím spojená i *Наша сестра* popisují a charakterizují ženy a dívky. *Бабье царство* označuje skupinu žen, v českém jazyce tzn. „babinec“. K dalším výrazům této skupiny patří: *Евины дочери* – Evino plémě.

Označení zevnějšku

Skupinu jsem rozdělila do dvou částí podle toho, jak ženy vypadají: ženy krásné a ošklivé.

Krása:

Кисейная барышня, Тургеневская барышня, Красная девица, Красная девушка, Девушка как маков цвет (как яблоко наливное), Писаная красавица

Mezi krásné a dobře vypadající ženy a dívky jsem zařadila tyto hlavní zástupce: *Кисейная барышня* a *Красная девица*. *Кисейная барышня* sice označuje velmi zdráhavou dívku s měšťáckým rozhledem a nepřizpůsobivou k životu, ale především popisuje fajnovou, urejpravou krásnou slečinku. *Красная девица* a *Красная девушка* charakterizuje krásnou a dobře vypadající dívku. K dalším výrazům patří: *Девушка как маков цвет (как яблоко наливное)*, což označuje dívku krásnou jako obrázek, *Тургеневская барышня* a *Писаная красавица*.

Ošklivost:

Баба Яга (костьная нога), Охота на ведьм, Старая дева, Засиживаться в старых девах, Оставаться старой девой, Засиживаться в девках

Ošklivě vypadající dívky a ženy charakterizují výrazy: *Баба Яга (костьная нога)* i *Старая дева*. *Баба Яга* popisuje starou ošklivou bábu a čarodějnici. *Старую деву* je považována starší svobodná žena, která ještě neměla pohlavní styk. K tomuto výrazu jsou přiřazovány výrazy spojené s tímto pojmem: *Засиживаться в старых девах*, *Оставаться старой девой* a *Сидеть в девушках*. Starou pannou bývá rovněž označována žena, která žije dlouho bez muže nebo si ho nemůže najít. K dalším ošklivým ženám řadíme výraz: *Охота на ведьм*, což popisuje pálení čarodějnic.

Výrazy označující povahové rysy a chování

Daná skupina obsahuje výrazy, které popisují charakterové a povahové rysy

a chování. Rozdělila jsem ji do následujících podskupin výrazů: podle rozmazlenosti, smutné povahy, hrubé, upovídané a podle samostatného chování.

Rozmazlenost:

Кисейная барышня, Принцесса на горошине

Rozmazlenost je jedna z charakteristických povahových rysů chování. Ženy se chovají rozmazleně až povýšeně a tyto charakteristiky mají tyto výrazy: *Кисейная барышня* a *Принцесса на горошине*. *Кисейная барышня* popisuje nemyšlenou a nepřizpůsobivou slečinku. *Принцесса на горошине* též popisuje dívku či ženu, která je velmi rozmazlená. Neví, co chce.

Smutná povaha:

Царевна Несмеяна

Smutná povaha je charakteristická pro výraz, jenž je charakteristický pro tuto podskupinu: *Царевна Несмеяна*. Popisuje vážnou dívku, kterou je těžké rozesmát.

Hrubá povaha:

Базарная баба, Бой-баба

Velmi hrubou povahu mají výrazy, které jsou obsaženy v této podskupině: *Базарная баба* a *Бой-баба*. Obě tyto výrazy popisují ženy, které se chovají hrubě a hádavě. *Базарная баба* označuje ukřičenou a hádavou trhovkyni a *Бой-баба* označuje agresivní ženu.

Upovídanost:

Базарная баба

Charakteristika upovídanosti je typická pro hlavní výraz této skupiny: *Базарная баба* – původně je to prodavačka na trhu. Kdekoliv na tržištích můžeme vidět ženy, které si neustále povídají, hádají se a křičí.

Samostatnost:

Соломенная вдова, Сама себе хозяйка кто

Mezi výrazy, které jsou charakteristické pro tuto podskupinu, patří: *Соломенная вдова* a *Сама себе хозяйка кто*. *Соломенная вдова* žije sama bez muže, jelikož její manžel je pryč nebo žádného nemá. *Сама себе хозяйка* je moderně nezávislá

a samostatná žena, která si může dělat kdy chce a co chce. Říká se, že stojí na „vlastních nohách“.

Výrazy označující věk žen

Skupina označuje výrazy, které označují ženy podle věku: Mladé ženy, středního věku a staré ženy.

Mladé ženy a dívky:

Евина внучка, дочь Евы, Во внучки годиться кому, Маменькина дочка, Евины дочери, В дочери годиться кому

Výrazy označující mladé ženy jsou obsaženy: *Во внучки годиться кому* i *В дочери годиться кому*. *Во внучки годиться кому* a *В дочери годиться кому* charakterizují mladé dívky – vnučky a dcery. Mezi další výrazy, které charakterizují tuto skupinu jsou: *Евина внучка, дочь Евы* a *Маменькина дочка*.

Střední věk:

Женжина бальзаковского возраста, Старая дева, Засиживаться в старых девах, Оставаться старой девой, Сидеть в девушках, В матери годиться кому, Крестная мать, Пойти (уродиться) в мать

Ženy středního věku jsou charakterizovány následujícími výrazy: *Женжина бальзаковского возраста* i *В матери годиться кому*. *Женжина бальзаковского возраста* charakterizuje ženu ve středních letech. Výraz *В матери годиться кому* považujeme též za ženu staršího věku. Mezi další výrazy, které popisují ženy toho věku patří: *Старая дева, Засиживаться в старых девах, Оставаться старой девой* i *Пойти (уродиться) в мать*.

Stará:

Баба Яга (костяная нога), Старая карга, Кикимора болотная, Ходить как кикимора (кикиморой)

Výrazy, které označují staré ženy jsou: *Баба Яга (костяная нога), Старая карга, Кикимора болотная* a s tím i podobny výraz s tímto pojem *Ходить как кикимора (кикиморой)*. Všechny tyto názvy popisují a charakterizují staré a ošklivé ženy a báby. Vypadají jako čarodějnice a staré rachotiny.

Výrazy označující druh práce a profese:

Skupina obsahuje výrazy, které jsou spojovány s prací a jsou rozděleny následovně: prostitutka, zpěvačka a profese ostatní.

Prostitutka:

Вавилоская блудница, Дама из Амстердама, Дама полусвета, Дама с камелиями, Лёгкая девочка, Общая девчонка, Женщина лёгкого поведения, Падшая женщина

Do podskupiny podle profese prostitutky patří tyto výrazy: *Дама из Амстердама, Лёгкая i Общая девочка a Падшая женщина. Дама из Амстердама* označuje prostitutku spolu s výrazy *Дама полусвета, Дама с камелиями. Лёгкая i Общая девочка* též popisuje ženy s lehkým chováním a profesí prostitutky. *Падшая женщина* popisuje ženu, která je také prostitutka, ale je označována jako padlý anděl. K dalším výrazům řadíme: *Вавилоская блудница*, která spíše označuje hříšnici, ale právě kvůli tomu je řazena do této skupiny.

Zpěvačka:

Марина Нахлебникова, Никита Таракан, Патрисия Квас, Таня Болванова

Podskupina zpěvaček obsahuje výrazy: *Марина Нахлебникова, Никита Таракан, Патрисия Квас a Таня Болванова. Марина Нахлебникова* charakterizuje zpěvačku Marinu Chlebnikovu, *Никита Таракан* znamená Tanita Tikaram. Výraz *Патрисия Квас* označuje zpěvačku Patricii Kaas a *Таня Болванова* - zpěvačka Tatiana Bulanova.

Ostatní profese:

Базарная баба, Охота на ведьм, Мастерница на все руки

K ostatním profesím jsou řazeny výrazy: *Базарная баба, Охота на ведьм a Мастерница на все руки. Výraz Базарная баба* popisuje ženu, která prodává na trzích - trhovkyni. *Мастерница на все руки* je považována za zvláštní výraz, který charakterizuje ženu zvládající veškerou práci. *Охота на ведьм* - hon na čarodějnice.

4.2. LEXIKUM OZNAČUJÍCÍ ŽENU

Daná skupina obsahuje několik menších skupiny a jejich další podskupiny. Tvoří ji výrazy, jejichž obecný význam popisuje určitou charakteristiku, rys nebo typickou vlastnost pro ženy.

Označení dívek a žen z všeobecného hlediska

Бейба, Ворона, Герла, Герлёнок, Герлёныш, Дева, Кукушка, Курица, Лялька, Ляля, Метла

Existuje velmi mnoho výrazů, které charakterizují dívku či ženu z významu daného názvu. Zajímavými zástupci jsou: *Герла*, což je slovo z angličtiny, a *Лялька*, *Ляля* označuje panenku.

Označení žen a dívek podle věku

Do této skupiny řadíme výrazy, jenž jejich význam charakterizuje ženu v určitém věku: mladou dívku, středního věku a ženu starou.

Mladá:

Анжелика, Коза, Марушка, Тёлка, Янгица

Výrazy pro mladou dívku či holčičku najdeme v této skupině. Např. *Коза* – tento název označuje mladou dívku, ale *Коза* je název i pro domácí zvíře, přeneseně – neposeda, dívka, která pořád běhá, skáče atd. K dalším výrazům řadíme: *Тёлка*, *Анжелика* a *Марушка*. *Тёлка* značí jalovici, *Анжелика* popisuje mladou dívku, která má lehké chování, a *Марушка* charakterizuje tzv. žínku, mladou prostitutku. Velmi osobitým výrazem je *Янгица*. Výraz vznikl z anglického slova *young* - mladý.

Střední věk:

Бабец, Вуз, Кингица, Паранджа, Тётка, Швабра

Jako hlavními zástupci žen středního věku jsou: *Вуз*, *Кингица*, *Паранджа* a *Швабра*. *Паранджа* a *Швабра* označuje manželku a starší ženu. *Швабра* charakterizuje i pojem stěrka. Výraz *Вуз* označuje ženu, která se učila na vysoké škole, aby si tam našla manžela. *Кингица* charakterizuje ženu středního věku, která si žije „na vysoké noze“. Užívá si blahobytu a bohatství. Výraz vznikl z anglického slova *king* – král. Výraz *Тётка* považujeme též za ženu staršího věku.

Stará:

Кочерыга, Олдуха, Сберкасса

Ke staře vypadajícím ženám jsem zařadila výrazy: *Кочерыга*, *Олдуха*

a *Сберкасса*. *Кочерыга* je výraz pro stařenku. Výraz *Олдуха* vznikl z anglického slova *old*, což je v překladu starý. Výraz též označuje starou ženu. *Сберкасса* popisuje starou zkušenou a upovídanou ženu, taktéž i prostitutku.

Označení ženy podle zevnějšku

Tato skupina obsahuje výrazy, které se týkají toho, jak ženy vypadají. Zahrnuje tyto podskupiny: krásu, ošklivost, ženy s velkým poprsím, ženy hubené a zvláště vypadající.

Krásná:

Алёнушка, Багира, Кадра, Кадрица, Кадришка, Кингица, Модель

Mezi krásné a dobře vypadající ženy řadíme následující výrazy: *Кадра* a *Багира*. *Кадра* spolu s výrazy *Кадрица*, *Кадришка* charakterizuje krásnou a sympatickou dívku. *Багира* popisuje krásnou prostitutku žijící v Asii. K dalším typickým výrazům, které popisují krásné a dobře vypadající ženy, patří: *Алёнушка*, *Кингица* i *Модель*. *Модель* charakterizuje dobře vypadající dívku.

Ošklivá a špatně oblečená žena

Джоконда, Задвига, Лохушка, Лохнезия, Медуза, Мёртвая, Мырса, Штукатурка

Do této podskupiny jsem zařadila výrazy, které popisují ošklivé a špatně oblečené ženy: *Лохушка*, *Лохнезия* i *Мёртвая*. *Лохушка* popisuje ženu, která je špatně oblečená a *Лохнезия* je typickým příkladem pro ženu ošklivou až nepříjemnou. *Мёртвая* vystihuje dívku, jež se ještě sexuálně nerozvinula.

K dalším významným zástupcům této podskupiny jsou: *Медуза*, *Мырса* a *Штукатурка*, která má na obličeji mnoho kosmetiky, než je nezbytně nutné. Stejně tak zde patří i *Джоконда*. *Задвига* označuje narkomanku, jež je závislá na nějaké droze.

Žena s velkým poprsím:

Басатая, Сива

K ženám, jež mají velké poprsí, jsem do této podskupiny zařadila pouze dva výrazy: *Басатая* a *Сива*. Oba tyto výrazy popisují ženu s velkým poprsím.

Hubená:

Велосипед, Доска

Hubené ženy a dívky mají též svoji vlastní podskupinu, do které řadíme tyto výrazy: *Велосипед* i *Доска*. Charakterizují ženy, které jsou nadměrně až nezdravě štíhlé. Výraz *Доска* je odvozován od desky, která je plochá, tím pádem k ní lze ženu přirovnat.

Zvláště vypadající ženy:

Мотыль, Мясо, Паритет, Пьеро

Do této podskupiny jsem zařadila výrazy, jež popisují ženy a jejich zvláštnosti. Obsahují výrazy: *Мотыль* a *Мясо*. *Мотыль* vystihuje ženu, která má bílé vlasy a všechno oblečení má černou barvu. Taktéž zde řadíme *Мясо*, jež označuje dívku, která sedává za řidičem na motocyklu. K dalším zvláštním zástupcům řadíme: *Паритет* a *Пьеро*. *Пьеро* popisuje ženu, která má bílý obličej a zvýrazněné rty. Podobá se „mimovi“.

Označení ženy podle barvy pleti a vlasů

Блэковка, Чернушка

Oddělení charakterizováno výrazy týkajícími se barvy pleti u žen. Jedinými zástupci jsou výrazy: *Блэковка* a *Чернушка*. Tyto výrazy charakterizují ženy s černou pletí, čili černošky.

Označení ženy podle stavu

Těhotensví:

Залётница, Заряженная

Těhotenství poznáváme u žen až v pokročilejším stádiu. Toto oddělení obsahuje výrazy: *Залётница* a *Заряженная*. Výraz *Заряженная* popisuje ženu, jež už těhotná je, avšak *Залётница* o dítě přišla, protože potratila.

Označení ženy podle profese

Učitelka, vychovatelka:

Биссектриса, Валенок, Воспитуха, Истеричка, Препода, Пробирка, Руссичка, Тычинка, Химоза, Чира

Jako vychovatelky a učitelky jsou do tohoto oddělení zařazeny výrazy: *Воспитуха*, *Валенок*, *Препода* a *Чира*. *Воспитуха* charakterizuje vychovatelku

ve školním internátu nebo na pionýrském táboře. *Валенок, Чира* a *Препода* popisují učitelky z obecného hlediska. K osobitým výrazům této skupiny patří: *Биссектриса, Истеричка, Пробирка, Руссичка* i *Тычинка*. *Биссектриса* popisuje učitelku matematiky, *Истеричка* je učitelka dějepisu a historie, *Пробирка* spolu s výrazem *Химоза* charakterizují učitelky chemie. Učitelkou pro ruský jazyk je *Руссичка* a biologií a přírodou se zabývá *Тычинка*.

Prostitutka:

Бикса, Бублик, Вокзальная, Дальнобойщица, Дивайн, Интербаба, Интердевочка, Интерша, Латрюшница, Многостаночница, Шалашовка, Шлюпка

Některé ženy se chovají a vypadají jako prostitutky a díky tomu pro ně existuje mnoho výrazů: *Бублик, Дивайн* a *Шлюпка*. Všechny tyto výrazy charakterizují prostitutky obecně. Výraz *Дивайн* vznikl z anglického slova „divan“, což znamená gauč, pohovka a kvůli tomu je i tento výraz používán jako prostitutka.

Do podskupiny prostitutek patří i tyto výrazy: *Интербаба*. Popisuje ženu s lehkým chováním a profesí prostitutky, která má ovšem pohlavní styk s cizinci. Stejným způsobem se „žíví“ i *Интердевочка*. Dále zde řadíme výraz: *Бикса*.

K dalším význačným výrazům zahrnujeme: *Дальнобойщица, Вокзальная, Интерша, Латрюшница, Многостаночница* a *Шалашовка*. Výraz *Дальнобойщица* charakterizuje prostitutku, která obsluhuje řidiče na určitém úseku trasy. *Вокзальная* je prostitutka, která nachází své potenciální klienty na nádraží, a *Латрюшница* popisuje prostitutku, která se nabízí prodávajícím ve stáncích a prodejnách. *Интерша* označuje hodnotnou dívku jako mnoho dalších výrazů. *Многостаночница* - prostitutka, která má současně několik klientů. *Шалашовка* je prostitutka pracující v autokempech.

Zvláštní výrazy pro ženy

Лесба

Skupina výrazů je charakteristická tím, že obsahuje zvláštní výraz pro ženu, která jako žena vypadá, ale její chování je značně „odlišné“: *Лесба*. *Лесба* popisuje ženu, které se ženy líbí – lesby. Z druhého hlediska *Лесба* charakterizuje velmi mladého a nezkušeného člověka.

Označení ženy podle zařazení do určité skupiny

Členka skupiny:

Байкерша, Панка, Пункерша, Рок-подруга, Хиппица

Členky skupin jsem taktéž zařadila do této skupiny. Do daného oddělení patří tyto výrazy: *Байкерша*, *Панка* a *Хиппица*. *Байкерша* je charakteristika členky motocyklistické skupiny. *Панка* i s výrazem *Пункерша* popisují dívky ze skupiny punkerů. *Хиппица* je žena či dívka, která se obléká jako hippie, a *Рок-подруга* je obdivovatelka nějaké rokové skupiny.

Označení podle národnosti

Tato skupina obsahuje výrazy, které charakterizují ženy podle toho, odkud jsou a rozdělila jsem je následovně: Italka, Francouzka a Asiatka.

Italka:

Алморка, Алморница, Макарона, Макароница

Mezi ženy, které pochází z Itálie, řadíme: *Алморка* a *Макарона*. Oba tyto výrazy označují Italku, včetně pojmu *Алморница*. *Макарона* spolu s výrazem *Макароница* vznikla podle několika verzí, ale žádná není stoprocentně jistá. Jedna verze tvrdí, že slovo *Макароны* vzniklo podle úspěšného italského podnikatele Marca Aarona, který vynalezl jídlo – těstoviny. Další legenda si „myslí“, že slovo je odvozeno z řeckého „makaria“. Jiní si myslí, že je slovo odvozeno z dialektu, což znamená „dárce štěstěny“. Další lidé věří v to, že slovo pochází se sicilského dialektu „maccarruni“, který se překládá jako „zpracované těsto“. (viz. internet)

Francouzka:

Фрэнчуха

Do francouzských žen jsem zařadila pouze jeden výraz: *Фрэнчуха*. Popisuje ženu, která pochází nebo žije ve Francii.

Asiatka:

Багира

Asijské ženy si zasloužily též svoji podskupinu. Do ní jsem zařadila výraz *Багира*, který charakterizuje ženu, prostitutku žijící v Asii. (Gračjov 2005)

Označení žen podle povahy

Do skupiny podle povahy žen jsem zařadila odpovídající výrazy a takto je rozdělila: hodná, kamarádká, nepřijemná, namyšlená, lehkomyšlná a hloupá.

Hodná, milá:

Кадра, Кадрица, Кадришка, Мармеладка

K výrazům pro hodnou a milou ženu či dívku patří: *Кадра* a *Мармеладка*. K podobným výrazům jako je *Кадра* patří i *Кадрица* a *Кадришка*. Charakterizují velmi sympatickou a hodnou dívku. *Мармеладка* popisuje milovanou, milou dívku.

Kamarádká:

Затрава, Мочалка, Прищепка, Френда

Mezi hlavní výrazy žen, které charakterizují kamarádství, řadíme: *Затрава*, *Прищепка* a *Френда*. Všechny tyto výrazy vyjadřují kamarádky z všeobecného hlediska. *Прищепка* je též kolíček na prádlo. Jeho můžeme považovat za „přítele“ při výpomoci věšení prádla na šňůru. *Мочалка* popisuje kamarádku, ale i dívku s lehkým chováním. Dále označuje mycí houbu, žínku, kterou denně ženy používají, tak i kvůli tomu je tento „vztah“ chápán jako kamarádký.

Nepříjemná:

Динамистка, Замороженная, Лохнезия, Мотыга

Hlavní zástupci nepříjemných žen jsou: *Замороженная*, *Лохнезия* a *Мотыга*. *Замороженная* je výraz pro ošklivou a nepříjemnou ženu nebo dívku, ale označuje i pojem „zmražený“. *Лохнезия* popisuje ošklivou a nepříjemnou ženu. *Мотыга* též charakterizuje nepříjemnou ženu, která má vysokou postavu, čímž se snaží povyšovat nad druhými. Zvláštním výrazem tohoto oddílu je: *Динамистка*. Popisuje dívku, která neplní své sliby a tímto chováním ji přiřazujeme k nepříjemným ženám.

Namyšlená:

Зю, Стебуха

K namyšleným ženám jsem zařadila pouze dva výrazy: *Зю* a *Стебуха*. Oba tyto výrazy popisují dívku, která si o sobě hodně myslí, čili je namyšlená a chová se povýšeně na úkor druhých lidí. *Стебуха* označuje u velmi upovídanou dívku.

Lehkomyslná:

Жвачка

Mezi hlavní výrazy, které popisují lehkomyšlné ženy, řadíme: *Жвачка*. *Жвачка* charakterizuje dívku, která ztratila nevinnost v brzkém věku, ale i přesto se chová lehkomyšlně.

Нлоурá:

Клава

Нлоурou ženu označuje jediný výraz: *Клава*. Současně charakterizuje i nevzdělanou dívku.

5. ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se snažila proniknout do problematiky frazeologismů a lexiky genderových výrazů, které charakterizují ženy podle různých hledisek. Mým hlavním cílem práce byla analýza excerpovaných výrazů a následné rozřazení do skupin podle významů výrazů, jejich charakteristik a vlastností.

Teoretická část práce vysvětluje a objasňuje pojmy, které jsou s tímto souborem jevů svázány. Nejdříve vysvětluji, co je to lexikologie a čím se zabývá. Na ni jsem navázala frazeologií, jež je s ní úzce spojena. Vzhledem k tomu, že téma bakalářské práce je „Koncept ženy v ruské frazeologii a lexiku“, tak jsem samozřejmě objasnila genderovou lingvistiku, která se zabývá ženskými výrazy. Doplnila jsem ji i o to, jak se gender postupně vyvíjel.

I když jsem proanalyzovala hodně materiálů týkajících se frazeologie, nejlépe se mi pracovalo s knihami Františka Čermáka. Co se týká lexikologie, především jsem čerpala z knih Josefa Filipce a Františka Čermáka. Genderová lingvistika je zpracována podle disertační práce Kateřiny Kedroň a Jany Valdové.

Co se týká praktické části, tak jsem nashromáždila 311 výrazů ze slovníků. Využila jsem slovníky Taťjany Gennadjevny Nikitiny *Так говорят молодёжь* (Petrohrad 1998), Ludmily Stěpanové *Rusko-český frazeologický slovník* (Olomouc 2007) a Michaila Alexandroviča Gračjova *От Ваньки Каина до мафии. Прошлое и настоящее уголовного жаргона* (Petrohrad 2005). Nejvíce výrazů týkajících se ženy bylo obsaženo ve slovníku T. G. Nikitiny *Так говорят молодёжь*.

Výrazy jsem rozdělila do dvou velkých skupin: Frazeologismy s komponenty označujícími ženy a Lexikum označující ženu.

První polovina praktické části se zabývá frazeologismy, které mají ve svých příslovích obsaženy komponenty žen a které zahrnují výrazy označující ženy a jejich vlastnosti. Nejdříve jsem se zabývala výrazy obsahujícími ženskou komponentu, které jsem rozdělila do dalších menších skupin. První skupina výrazů s vlastními jmény obsahuje další podskupinu výrazů, ve kterých se ženská jména objevují. Jsou to podskupiny: Biblická jména, Jména literárních hrdinek, Jména pohádkových hrdinek a Jména obecná. Druhá skupina výrazů je zaměřena na komponenty označující mytologické postavy. Zajímavé je rozdělení výrazů s komponenty označujícími ženy podle věku. Ta je rozdělena na ženy mladé, ženy středního věku a staré. Ve čtvrté

skupině jsou zařazeny výrazy s komponenty označujícími ženy podle druhů rodinných vztahů. Do těchto komponentů jsem zařadila matku, dceru a vnučku, vdovu, sestru a kmotru. V pátou skupinu pojmů jsem zahrнула výrazy označující ženy podle jejich sociálního postavení ve společnosti. Další zvláštní skupinou jsou výrazy s komponenty-ethnonymy. Dále jsou to skupiny, jež označují moudrost a zvědavost žen. Poslední skupina výrazů zahrnuje výrazy označující národnosti žen.

Druhou část rozdělení první skupiny tvoří výrazy, které charakterizují ženy a jejich vlastnosti. Tento oddíl je tvořen pěti skupinami a jsou to: Výrazy popisující ženy a dívky z obecného hlediska, označení zevnějšku, které se dále skládá z dělení na krásu a ošklivost, pak jsou to výrazy označující povahové rysy a chování, jež jsou dále rozdělují podle rozmazlenosti, smutné a hrubé povahy, upovídanosti a samostatnosti. Čtvrtou podskupinu vytváří výrazy charakterizující věk u žen, což jsou ženy a dívky mladého věku, středního a ženy staré. Poslední podskupinu tohoto členění zastupují výrazy označující druh práce, jež se dělí na prostitutku, zpěvačku a výrazy popisující ostatní profese.

Ve druhé polovině se zabývám klasifikací jednoslovných lexikálních výrazů, které označují ženy. První skupina popisuje ženy a dívky z všeobecného hlediska, další označuje ženy podle jejich věku na mladé, středního věku a staré. Svou skupinu mají i lexika žen podle zevnějšku. Jejich rozdělení je následující: krásná žena, ošklivá a špatně oblečená, žena s velkým poprsím, hubená a zvláště vypadající. Dalšími skupinami jsou ženy podle barvy pleti a vlasů, podle stavu – těhotenství, podle profese, jež jsem rozdělila na učitelku, vychovatelku a prostitutku. Svou skupinu si „zasloužily“ i výrazy označující zvláštní výrazy pro ženy. Zvolila jsem i skupinu žen podle zařazení do určité skupiny jako jejího člena. Jednu z posledních skupin dělení tvoří ženy podle národnosti – Italka, Francouzka a Asiátka. Poslední skupinou jsou ženy podle jejich povahy. Ta je dělena na ženy hodné a milé, kamarádké, nepříjemné, namyšlené, lehkomyšlné a hloupé.

Po svém proanalyzování excerpovaných výrazů a přísloví obsažených v jednotlivých skupinách a děleních jsem dospěla k závěru, že existuje jak velké množství frazeologismů, tak i velký počet jednoslovných lexik. Podle struktury jednotlivých skupin frazeologismů a lexik je patrné, že se některé názvy skupin shodují více, méně a některé jsou zcela odlišné. Ve své podobnosti se můžeme zmínit např. u skupin týkajících se věku, národnosti, povahových rysů, zevnějšku či názvu profese žen.

V první části dělení je ve většině případech frazeologismů obsaženo slovo *баба*, *женщина*, *дама* i *дева*. Je samozřejmé, že jsou v nich zakomponovány i výrazy jako *мать*, *дочь*, *сестра* a *внучка*. Ve druhé části dělení se o nejvíce zastoupených lexikách nedá hovořit, jelikož je jich nezměrné množství, avšak můžeme říci, že jsou v nich obsažena i názvy zvířat nebo obyčejných věcí.

6. РЕЗЮМЕ

Название моей бакалаврской дипломной работы «Концепция женщины в русской фразеологии и лексике». Тему я выбрала из большого количества нам предложенных тем на основе того, что, по моему мнению, мне казалась очень интересной и не такой разработанной. Я её также выбрала, потому что она изучает почти новые проблемы, которых раньше не было в такой мере. Хотя, этой темой занималось много лингвистов, разные разделы постоянно меняются. Я думаю, что моя дипломная работа может быть для них в будущем полезна.

Предметом исследования данной дипломной работы классификация накопленных выражений и последующий анализ русских фразеологических единиц и однословных лексических единиц. Тема содержит в себе не только общую характеристику основных выражений, а практическое употребление в накопленных выражениях.

Моя работа разделена на введение, теоретическую часть, которая состоит из двух главных частей, практическую часть, которая также состоит из двух частей, заключение русское резюме, список русской литературы и приложения.

Введение посвящено общему ознакомлению моей работы, важным мыслям, структуре работы и основным материалам для обработки дипломной работы.

Первая, теоретическая часть, касается четких формулировок терминов. Основные термины, касающиеся моей бакалаврской дипломной работы «Концепция женщины в русской фразеологии и лексике», следующие: лексикология, фразеология и гендерная лингвистика. Все вышеуказанные термины связаны с этой темой, и поэтому мне надо было объяснить в большой мере, что бы их все поняли.

Во первых, очень важна для данной бакалаврской работы лексика. С ней, прежде всего, связаны все типы выражений. С начала я объяснила, что лексикология занимается образует весь лексический запас. Он важен для всех языков для того, что бы мы могли бы договориться друг с другом. Главной лексической единицей - лексема. Существуют разные виды лексем: фразеологизмы, словосочетания и тд. Очень важное также выражение лексикография, потому что размер лексического запаса на много шире, чем у лексем. Лексикографические выражения используются в научных словарях,

как например, в толковом, двуязычном, историческом словарях. У этих выражений одно, две и больше значений. Я также даю характеристику основных признаков и критерий слов, например, графика, мобильность, звуковая структура слов, его значение и тождественность. На основе вышеуказанных критериев возникали фразеологизмы, но не по всем критериям, только по некоторым.

Фразеология очень важна. По книге Чеховой, она нарушает баланс между фонетикой, грамматикой и лексикой, потому что они образуют основу языка. Она является лингвистической наукой, которая рассматривает выражения, фразы, устойчивые словосочетания и цитаты. Все лингвисты используют термины касающиеся фразеологии, они распространены почти во всем мире. Она также занимается фразеологизмами. Фразеологизмы по другому названию идиомы или фразеологические сращения, они формируют фразеологию данного языка. Из фонемы – звука, образуется морфема и слова. Морфема это минимальная языковая единица по которой возникают слова и их формы, как например, префикс, суффикс, основа и тд. Также лексема является компонентом словарного запаса. По словам Марии Чеховой, основными признаками фразеологизмов также устойчивость, экспрессивность, целостность и семантический сдвиг.

По книге Франтишка Чермака, фраза устойчивая группировка одной части речи вместе с другим. Что касается жанровой характеристики, она различна. Существуют разные выражения – книжные, жаргонные, поэтические, нейтральные. Интересно то, что фраземы и идиомы отличаются своей формой, они являются частей предложения, предложением или просто комбинацией предложений и тд. Что касается происхождения фразеологизмов, существует много видов, например, христианских, культурных, античных, иностранных языков. В связи с большим влиянием английского и латинского языков было включено в русский язык много выражений. Очень интересна фразема народная, потому что она содержит интересные вновь образованные выражения.

Особой главой статьи о фразеологии – Русская фразеология. Она описывает, что такое по Ройзензоне фразеологическая единица и ее основные признаки и по Копыленко и Попова. Этим описание интересовалось большое количество лингвистов. С фразеологизмами тесно связаны пословицы и поговорки. Ими интересовались прежде всего крупные лингвисты В. П. Жуков и В. И. Даль.

Название моей бакалаврской дипломной работы «Концепт "женщина" в русской фразеологии и лексике». Тему я выбрала из большого количества нам предложенных тем на основе того, что, по моему мнению, мне казалась очень интересной и не такой разработанной. Я её также выбрала, потому что она изучает почти новые проблемы, которых раньше не было в такой мере. Хотя этой темой занималось много лингвистов, разные разделы постоянно меняются. Я думаю, что моя дипломная работа может быть для них в будущем полезна.

Предметом исследования данной дипломной работы классификация накопленных выражений и последующий анализ русских фразеологических единиц и однословных лексических единиц. Тема содержит в себе не только общую характеристику основных выражений, а практическое употребление в накопленных выражениях.

Моя работа разделена на введение, теоретическую часть, которая состоит из двух главных частей, практическую часть, которая также состоит из двух частей, заключение русское резюме, список русской литературы и приложения.

Введение посвящено общему ознакомлению с моей работой, важным мыслям, структуре работы и основным материалам для обработки дипломной работы.

Первая, теоретическая часть, касается четких формулировок терминов. Основные термины, касающиеся моей бакалаврской дипломной работы «Концепт "женщина" в русской фразеологии и лексике», следующие: лексикология, фразеология и гендерная лингвистика. Все вышеуказанные термины связаны с этой темой, и поэтому мне надо было объяснить в большой мере, чтобы они были понятны.

Для своей работы я в настоящей главе опираюсь на книги Франтишка Чермака *Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Czech and general phraseology* (Прага 2007) и Йозефа Филипца и Франтишка Чермака *Česká lexikologie* (Прага 1985). Что касается лексикологии, я прежде всего опиралась на книги Йозефа Филипца и Франтишека Чермака. Проблемы гендерной лингвистики я обработала по диссертации Екатерины Кедронь и Яны Валдровой.

Во-первых, очень важна для данной бакалаврской работы лексика. С ней, прежде всего, связаны все типы выражений. Сначала я объяснила, что лексикология занимается всем лексическим запасом. Он важен для всех языков для того, чтобы мы могли бы договориться друг с другом. Главной лексической

единицей является лексема. Существуют разные виды лексем: слова, фразеологизмы, словосочетания и т.д. Я также даю характеристику основных признаков и критерий слов, например, графика, мобильность, звуковая структура слов, его значение и тождественность. На основе вышеуказанных критериев возникали фразеологизмы, но не по всем критериям, только по некоторым.

Фразеология очень важна. По книге Чеховой, она нарушает баланс между фонетикой, грамматикой и лексикой, потому что они образуют основу языка. Она является лингвистической наукой, которая рассматривает выражения, фразы, устойчивые словосочетания и цитаты. Все лингвисты используют термины касающиеся фразеологии, они распространены почти во всем мире. Она также занимается фразеологизмами. Фразеологизмы - по другому названию идиомы или фразеологические сращения, они формируют фразеологию данного языка. Из фонемы – звука - образуется морфема и слова. Морфема это минимальная языковая единица, из которой возникают слова и их формы, как например, префикс, суффикс, основа и т.д. Также лексема является компонентом словарного запаса. По словам Марии Чеховой, основными признаками фразеологизмов являются устойчивость, экспрессивность, целостность и семантический сдвиг.

По книге Франтишека Чермака, фразема – устойчивое сочетание одной части речи вместе с другой. Что касается жанровой характеристики, она различна. Существуют разные выражения – книжные, жаргонные, поэтические, нейтральные. Интересно то, что фраземы и идиомы отличаются своей формой, они являются частью предложения, предложением или просто комбинацией предложений и т.д. Что касается происхождения фразеологизмов, существует много видов, например, христианских, культурных, античных, из иностранных языков. В связи с большим влиянием английского и латинского языков было включено в русский язык много выражений. Очень интересна фразема народная, потому что она содержит интересные вновь образованные выражения.

Особой главой является часть о фразеологии – Русская фразеология. Она описывает, что такое по Ройзензону фразеологическая единица и ее основные признаки и по Копыленко и Попова. Этим описание интересовалось большое количество лингвистов. С фразеологизмами тесно связаны пословицы и поговорки. Ими интересовались прежде всего крупные лингвисты В. П. Жуков и В. И. Даль. Самые главные характеристики фразеологической единицы: устойчивость, экспрессивность, повторяемость и семантическая целостность,

содержание которой было разделено по типам – фразеологическое сращение, фразеологическая единица и фразеологическое сочетание.

В части, касающейся переводов и оригиналов фразеологизмов, описаны разные виды ограничений в классификациях. По характеристике А. В. Фёдорова, ограничения следующие: сращение передается сращением, фразеологическая однородность, фразема, простое словосочетание. Потом произошли разные деления, но также очень интересное подробное деление по лексической системной матрице А. Д. Райхштейна: структурная синонимия, тождественность, стилистическая и идеографическая синонимия, многозначность и т.д.

Самая важная для переводчиков статья о трудностях перевода. Для них важно то, что им необходимо передать текст, чтобы объяснить самую важную мысль. Существуют разные формы перевода: полные и неполные эквиваленты, относительные эквиваленты, фразеологические аналоги и эквивалентные фразеологизмы. Для будущих переводчиков это необходимо знать.

Согласно теме моей бакалаврской дипломной работе, нужно выделить термин *гендер* и *гендерная лингвистика*. Он тесно связан с названием данной работы. Гендерная лингвистика является почти новой дисциплиной лингвистики. Она изучает различия между высказываниями мужчин и женщин и коммуникацией обоих полов. Интересно то, что больше всего употребляются выражения в мужском роде, но в настоящее время начинают использоваться также выражения женского пола. В данной главе я также объясняю, что такое «Гендерные исследования», общественный залог, язык асимметрии, андроцентризм в языке и т.д. Главной опорой этих явлений является грамматическая категория рода.

Статья содержит в себе разные точки зрения, характеристики, отношения и примеры гендерной лингвистики. Очень важно то, что существуют две мнения, касающиеся соединения рода, языка и гендерной лингвистики: во-первых, неприемлемость употреблений мужского рода, потому что мы женщину потом «не видим», и во-вторых, подчёркивание различий лингвистических признаков, социальных тенденций и т.д.

Для гендерной лингвистики важно её развитие. Уже с 70-ых годов 20-ого века начали женщины-лингвисты заниматься проблематикой гендерной лингвистики, чтобы распространить использование слов женского рода. Данная лингвистика разделена на этапы: 70-ые годы 20-ого века, 80-ые годы 20-ого века

и 90-ые годы 20-ого века. В первом этапе важно то, что язык женщин был назван языком извинения и мужской язык – язык объяснения. Во втором этапе интересно разделение мужчин и женщин на две разные цивилизации. Последний этап назван «*doing gender*». Он говорит о том, что во время коммуникации мы не объясняем род, но он в нее включен.

Вторая, практическая часть, посвящена классификации накопленных выражений и их анализу. Я использовала три фразеологических словаря. Это был словарь Татьяны Геннадьевны Никитиной *Так говорит молодёжь* (Петербург 1998), Михаила Александровича Грачёва *От Ваньки Каина до мафии. Прошлое и настоящее уголовного жаргона* (Петербург 2005) и Людмилы Степановой *Rusko-český frazeologický slovník* (Оломоуц 2007). Самое большое количество выражений я нашла в словаре Т. Г. Никитиной, но скорее однословные выражения. Большое количество фразеологизмов я нашла в словаре Л. Степановой.

Я накопила 311 выражений и разделила их на две группы: Фразеологизмы с компонентами, обозначающими слово женщина, и Лексика, обозначающая женщин. Я опиралась на знания из моей жизни, так как я женщина.

Первую группу я разделила по компонентам, включенных в фразеологизмы или нет. В данной группе я выделила особые малые группы по разным характеристикам и чертам. Главными группами можно назвать: по именам собственным, по возрасту, отношениям в семье, социальному состоянию, национальности, по профессии и т.д.

Вторая группа содержит в себе лексемы. Они также выделены в разные небольшие группы, описывающие значение «женщина». У настоящей группы следующие подгруппы: женщины вообще, по возрасту, по внешности, цвету лица, состоянию, профессии, по характеру, и т.д.

По обсуждении классификации накопленных выражений мы узнали, что самая большая группа – проститутка. У неё большое количество выражений, которые связаны с наименованием женщин, животными, обычными вещами, или они заимствованы из иностранных языков, например, из английского или латинского языков.

Что касается выражений, в которых включены единицы женщин, как например, баба, женщина, мать, дочь или девушка, их в общем много. Они включены во все группы первой части деления. По сравнению групп,

фразеологизмы выражают как красивые и положительную точку зрения на женщину, так и некрасивый и отрицательный вид.

По сравнению лексических выражений кажется, что их также большое количество. Вторая группа характеризует женщин по разным чертам и индивидуальности выражений. Самые интересные группы – по состоянию, конкретно, по беременности, и по членам определенной группы людей. Первая группа включает в себя выражения, касающиеся того, что женщина находится в интересном положении, а также того, что у неё уже ребенка нет. Группа по членам выделяет выражения, касающиеся членов музыкальных групп или образа жизни, как например, хиппи. Это очень интересная информация для многих людей.

По моему мнению, данной проблематикой будет еще заниматься большое количество лингвистов и специалистов, потому что это очень интересная тема. Я стремилась обработать тему «Концепт «женщина» в русской фразеологии и лексике», чтобы её каждый человек понял таким способом, каким это необходимо и ему полезно.

Эта тема разработана только с русской точки зрения. Ей необходима разработка чешских фразеологизмов и лексем, чтобы лучше узнать различия между выражениями в чешском и русском языках. Таким образом трудно сравнить выражения и классификацию, которой нет. У нас только возможность найти различия, о которых мы думаем, что таких есть.

Я надеюсь, что в будущем я буду классифицировать также чешские выражения, чтобы сравнения хватало для других людей, интересующимися данной или аналогичной темой, касающейся проблем гендерной лингвистики и выражений, связанных с ней.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Česká literatura

- Čechová M.: *Český jazyk pro 3. ročník SOŠ, SPN*, Praha, 2002, s. 40 - 48, ISBN 80-7235-190-7
- Čermák F.: *Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Czech and general phraseology*. 1. vydání. Karolinum. Praha, 2007 ISBN 978-80-246-1371-0
- Čermák F., Červená, V., Churavý M., Machač M. a kol.: *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přírovnání*. 1. vydání. Academia Praha, 1983, s. 10
- Čermák F., Červená, V., Churavý M., Machač M. a kol.: *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy neslovesné*. 1. vydání. Academia Praha, 1988, s. 9 – 19
- Filipec J., Čermák F.: *Česká lexikologie*. 1. vydání. 284 str., Academia Praha, 1985
- Mokienko V., Stěpanova L.: *Ruská frazeologie pro Čechy*. 2. vyd. (rozšířené). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, s. 7, ISBN 978-80-244-1916-9
- Stěpanova L.: *Rusko-český frazeologický slovník*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, ISBN 978-80-244-1750-9
- Valdrová J.: *Gender a společnost*. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta, 2006, ISBN-80-86708-01-2

Internetové zdroje

- Zelenková Klára [online] URL <<http://www.zenyamedia.estranky.cz/clanky/zeny-nejen-v-jazyce/genderova-lingvistika-a-genericke-maskulinum>>, [cit.2007-03-21], (stažení 16.4.2011)
- Valdrová Jana [online] URL <http://www.aspekt.sk/cit_det.php?IDcit=11&g=20>, [cit. Aspekt 2/2000-1/2001 IN: Aspekt 1/2000], (stažení 16.4.2011)
- [online] URL <<http://cestina09.blog.cz/1002/lexikologie>>, [cit.2010-02-22], (stažení 17. 4. 2011)
- [online] URL <<http://forum.kulina.ru/topic4904.html>>, [cit.2008-08-31], (stažení 25. 4. 2011)

Ruská literatura

Виноградов, В. В.: *Избранные труды. Лексикология и лексикография.*: Наука, 312 с., 1977

Грачёв, М. А.: *От Ваньки Каина до мафии. Прошлое и настоящее уголовного жаргона.* Санкт-Петербург: Авалон, Азбука-классика, 624 с., 2005

Никитина, Т. Г.: *Так говорит молодёжь. Словарь молодёжного сленга.* 2-е изд., Санкт-Петербург: Фолио-Пресс, 1998, ISBN 5-7627-0105-0

8. PŘÍLOHY

Příloha obsahuje veškerou klasifikaci excerpovaných výrazů. Jednotlivá dělení jsou rozdělena do dvou skupin: Frazeologismy s komponenty označujícími ženy a Lexikum označující ženu.

Frazeologismy s komponenty označujícími ženy

1. výrazy zahrnující označení žen

Výrazy s vlastními jmény

Biblická jména:

Евина внучка

дочь Евы

Евины дочери

Голые как Адам и Ева

В костюме Евы

Стоять, как Лотова жена

Кающаяся Магдалина

Jména literárních hrdinek:

Ромео а Джульетта

Jména pohádkových hrdinek:

Василиса Премудрая

Jména obecná:

Любопытная Варвара

Výrazy s komponenty označujícími mytologické postavy

Баба-Яга (костяная нога)

Старая карга

Кикимора болотная

Ходить как кикимора (кикиморой)

Výrazy s komponenty označujícími ženy podle věku

Mladá žena:

Между нами девочками (говоря)

Девичья память

Кисейная барышня

Žena středního věku:

Базарная баба

Женщина бальзаковского возраста

Дама (чьего) сердца

Дама из Амстердама

Дама полусвета

Дама с камелиями

Женщина с бемодем

Женщина лёгкого поведения

Падшая женщина

Бабье царство

Stará žena:

Старая дева

Засиживаться в старых девах

Оставаться старой девой

Сидеть в девушках

Старая карга

Бабка надвое сказала

Как бабка заговорила

Бабушка ворожит кому

Бабушкины сказки

Výrazy s komponenty označujícími ženy podle druhů rodinných vztahů

Matka:

В матери годиться кому

Держаться за материнский подол

Держаться за материнскую юбку
Маменькин сынок
Маменькина дочка
В чём (как) мать родила
Пойти (уродиться) в мать
Крестная мать
Материно молоко на губах у кого

Dcera, vnučka:

Евина внучка
дочь Евы
Маменькина дочка
Евины дочери
Во внучки годиться кому
В дочери годиться кому

Vdova:

Соломенная вдова
Лепта вдовицы

Sestra:

Ваша сестра
Наша сестра

Kuma (kmotra):

Любопытный, как деревенская кумушка

Výrazy s komponenty označujícími ženy podle sociálního postavení

Жить как королева
Первая леди
Принцесса на горошине
Царевна Несмеяна

Výrazy s komponenty-etnonymy

Чёрная как цыганка

Označení moudrosti žen

Василиса Премудрая

Железная леди

Označení zvědavosti žen

Любопытная Варвара

Любопытный, как деревенская кумушка

Označení národnosti

Чёрная как цыганка

2. výrazy označující ženy a jejich vlastnosti

Výrazy označující ženy a dívky obecně

Евины дочери

Ваша сестра

Наша сестра

Бабье царство

Označení zevnějšku

Krása:

Кисейная барышня

Тургеневская барышня

Красная девица

Красная девушка

Девушка как маков цвет (как яблоко наливное)

Писаная красавица

Ošklivost:

Баба Яга (костяная нога)

Охота на ведьм

Старая дева

Засиживаться в старых девах

Оставаться старой девой

Засиживаться в девках

Výrazy označující povahové rysy a chování

Rozmazlenost:

Кисейная барышня

Принцесса на горошине

Smutná povaha:

Царевна Несмеяна

Hrubá povaha:

Базарная баба

Бой-баба

Upovídanost:

Базарная баба

Samostatnost:

Соломенная вдова

Сама себе хозяйка кто

Výrazy označující věk žen

Mladé ženy a dívky:

Евина внучка

Дочь Евы

Во внучки годиться кому

Маменькина дочка

Евины дочери

В дочери годиться кому

Střední věk:

Женжина бальзаковского возраста

Старая дева
Засиживаться в старых девах
Оставаться старой девой
Сидеть в девушках
В матери годиться кому
Крестная мать
Пойти (уродиться) в мать

Stará:

Баба Яга (костяная нога)
Старая карга
Кикимора болотная
Ходить как кикимора (кикиморой)

Výrazy označující druh práce a profese:

Prostitutka:

Вавилоская блудница
Дама из Амстердама
Дама полусвета
Дама с камелиями
Лёгкая девочка
Общая девчонка
Женщина лёгкого поведения
Падшая женщина

Zpěvačka:

Марина Нахлебникова
Никита Таракан
Патрисия Квас
Таня Болванова

Ostatní profese:

Базарная баба
Охота на ведьм

Мастерица на все руки

Lexikum označující ženu

Označení dívek a žen z všeobecného hlediska

Бейба

Ворона

Герла

Герлёнок

Герлёныш

Герлица

Герлуха

Герлушка

Дева

Кукушка

Курица

Лялька

Ляля

Мартышка

Метёлка

Метла

Označení žen a dívek podle věku

Mladá:

Анжелика

Коза

Марушка

Тёлка

Янгица

Střední věk:

Бабец
Вуз
Кингица
Паранджа
Тётка
Швабра

Stará:

Кочерыга
Олдуха
Сберкасса

Označení ženy podle zevnějšku

Krásná:

Алёнушка
Багира
Кадра
Кадрица
Кадришка
Кингица
Модель

Ošklivá a špatně oblečená žena

Джоконда
Задвига
Кислотница
Лохушка
Лохнезия
Мармыга
Медуза
Мёртвая
Мотыга
Мырса
Норка

Порнуха
Со́ва
Ферёла
Широкоформатная
Штукатурка

Žena s velkým poprsím:

Басатя
Сива

Hubená:

Велосипед
Доска

Zvláště vypadající ženy:

Мотыль
Мясо
Раритет
Пьеро

Označení ženy podle barvy pleti a vlasů:

Блэкровка
Чернушка

Označení ženy podle stavu

Těhotensví
Залётница
Заряженная

Označení ženy podle profese:

Učitelka, vychovatelka
Биссектриса
Валенок
Воспитуха

Истеричка
Препода
Пробирка
Руссичка
Тычинка
Химоза
Чира

Prostitutka

Бикса
Бублик
Вокзальная
Дальнобойщица
Дивайн
Интербаба
Интердевочка
Интерша
Латрюшница
Многостаночница
Шалашовка
Шлюпка

Zvláštní výrazy pro ženy

Лесба

Označení ženy podle zařazení do určité skupiny

Členka skupiny

Байкерша
Панка
Пункерша
Рок-подруга
Хиппица

Označení podle národnosti

Italka:

Аллорка

Аллорница

Макарона

Макароница

Francouzská:

Фрэнчуха

Asiatka:

Багира

Označení žen podle povahy

Hodná, milá:

Кадра

Кадрица

Кадришка

Мармеладка

Kamarádká:

Затрава

Мочалка

Прищепка

Френда

Neříjemná:

Динамистка

Замороженная

Лохнезия

Мотыга

Namyšlená:

Зю

Стебуха

Lehkomyslná:

Жвачка

Нлоурá:

Клава

9. ANOTACE

Příjmení a jméno autora	Kateřina Miličková
Název katedry a fakulty	Filozofická fakulta, Katedra slavistiky
Název diplomové práce	Koncept Ženy v ruské frazeologii a lexiku
Vedoucí diplomové práce	doc. Ludmila Stěpanova, CSc.
Počet znaků	79 390
Počet příloh	1
Klíčová slova:	frazeologie, frazém, gender, genderová lingvistika, lexikologie, lexikografie, lexém, lexikální jednotka

Tématem bakalářské práce je: Koncept ženy v ruské frazeologii a lexiku. Cílem práce bylo shromáždění frazeologických a lexikálních výrazů, ve kterých jsou ženy obsaženy nebo samostatné pojmy ženy označují.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou vysvětleny základní pojmy, jako jsou: lexikologie, frazeologie a genderová lingvistika. Děle je charakterizováno jejich praktické využití. Praktickou část tvoří klasifikace do skupin podle různých hledisek a následná analýza excerpovaných výrazů. Součástí této části je charakteristika některých vybraných výrazů.